

LA CIUTAT D'IDEALS QUE VOLÍEM BASTIR
MÀRIUS TORRES
I LA LITERATURA DEL SEU TEMPS

La ciutat d'ideals que volíem bastir
Màrius Torres i la literatura del seu temps

A cura de Josep Camps Arbós, Imma Farré Vilalta
i Joan R. Veny-Mesquida

AULA Màrius TORRES

Pagès editors

Aquesta edició ha estat possible gràcies a un ajut de l'Institut d'Estudis Ilerdencs

INSTITUT
D'ESTUDIS
ILERDENCS

Fundació Pública de la Diputació de Lleida

Diputació de Lleida

Trossos és una col·lecció
de l'Aula Màrius Torres
www.catedramariustorres.udl.cat

Consell d'edició:

Jaume Aulet (Universitat Autònoma de Barcelona), Xavier Macià (Universitat de Lleida), Jordi Malé (Universitat de Lleida), Montserrat Roser (University of Kent), Donatella Siviero (Università degli Studi Messina) i Joan R. Veny (Universitat de Lleida).

© 2018 dels textos, els seus autors

© 2018 de la supervisió científica: Aula Màrius Torres

© 2018 d'aquesta edició: Pagès Editors, S L

DL L 890-2018

ISBN: 978-84-1303-018-0

Primera edició: setembre de 2018

Impressió:

Arts Gràfiques Bobalà, S L

Sant Salvador, 8. 25005 Lleida

Relligat:

Enquadernacions Prats XXI, S L

Reservats tots els drets

Taula

Justificació 9

Visions generals

ENRIC BOU

*Situació de Màrius Torres en el context de la poesia europea
de la primera meitat del segle XX* 15

JOAN VENY

La llengua de Màrius Torres 35

FRANCESC FOGUET I BOREU

El pensament polític de Màrius Torres (1934–1942) 75

Lectures de Màrius Torres

LLUÍS ALPERA

Confessions entorn de la poesia de Màrius Torres: de poeta a poeta 91

DOMINIC KEOWN

Màrius Torres: entre diamants i rovell 97

XAVIER MACIÀ & NÚRIA PERPINYÀ

*Els motius de la caiguda i el vertigen en tres poemes de Màrius
Torres* 115

ALBERT MESTRES

*Una fantasma com n'hi ha poques,
de Màrius Torres: influències i estructura dramàtica* 121

Relacions

MARGARIDA PRATS

*El diàleg epistolar de Màrius Torres i Mercè Figueras, testimoni
d'un món perdut i d'una història d'afecte en un escenari
singular* 131

ANDRATX BADIA

*La imatge de Lleida entre Magí Morera i Galícia
i Màrius Torres: quina ciutat, quins ideals?* 165

JORDI OVIEDO

Màrius Torres en la literatura de Vicent Andrés Estellés 183

JOSEP M. SALA-VALLDAURA

Màrius Torres vist per Josep Palau i Fabre 205

Música

IRENE KLEIN

Edició i anàlisi de les composicions musicals de Màrius Torres 217

MIREIA LLEÓ

Màrius Torres: entre el barroc i el lied 241

JOAQUIM RABASEDA

Contra la banalitat: les crítiques musicals de Màrius Torres 255

Traducció

OLGA NIKOLAEVA & ANDREI RODOSSKI

*La traducció com a font de coneixement.
La poesia de Màrius Torres a Sant Petersburg* 271

JANA BALACCIU MATEI	
«Îmi învâțam cuvintele să iubească»: ensenyava els meus mots que cal estimar. Traduir Màrius Torres: una estratègia de força basada en l'amor	277
ÀXEL SANJOSÉ	
Navegar per un riu paral·lel: traduint la poesia de Màrius Torres a l'alemany	283
Didàctica	
TERESA DEvesa & MONTSERRAT VILÀ	
Màrius Torres, «el crit etern de l'arrel i la semença»	291
MOISÉS SELFA	
Poesia i escola: la didàctica de la mort a partir de la poesia de Màrius Torres	297
CARME TORRELLES	
Didàctica de l'obra de Màrius Torres, avui	309
Context	
JORDI MALÉ	
Una aproximació a les relacions entre art i literatura al període d'entreguerres	323
ARNAU VIVES	
Lectures i traduccions orientalistes de Marià Manent en els anys 1918–1928	345
Resums	367
Abstracts	379
Sobre els autors	393

Justificació

CÀTEDRA MÀRIUS TORRES

L'any 2017 la ciutat de Lleida va organitzar diversos esdeveniments per tal de commemorar els 75 anys de la mort de Màrius Torres i els 70 anys de la publicació de la primera edició de la seva poesia, un llibre que veu la llum a l'exili mexicà i que va servir més per donar un toc d'atenció sobre la qualitat literària dels textos que no pas per a la seva difusió real (tiratge limitat de 142 exemplars i publicació a la diàspora). Com se sap, aquesta difusió no va tenir lloc —dins les limitacions de l'època, és clar— fins que no van aparèixer les dues edicions següents: la de 1950, amb els 485 exemplars exhaurits de seguida de la col·lecció «Els Llibres de l'Óssa Menor» —que Pedreira va acceptar de publicar a proposta de Joan Sales com una qüestió de responsabilitat «moral i patriòtica»—, i, sobretot, la de 1953 al catàleg d'Ariel, amb 975 exemplars. A partir d'aquí, van venir-ne altres edicions (1964, 1977, 1981, etc.) que van contribuir al reconeixement general de la seva obra, fins que el 2010 Margarida Prats va establir la que avui hem de considerar edició canònica, que situa el poeta amb tots els ets i uts dins el cànon literari català.

El mateix 2017, però, coincidia també amb una altra fita, potser més discreta però no per això menys important, en l'operació de «retorn» de Torres i de la seva estima —que no és altra cosa que la recuperació de la nostra autoestima com a poble— a Ponent. Es tracta del cicle de conferències en homenatge al poeta, organitzat el 1967 —en ocasió, aleshores, del 25è aniversari de la seva mort— per l'Esbart Màrius Torres del Sícoris Club i altres entitats de la ciutat de Lleida, en el qual van intervenir Josep Vallverdú, Artur Vives, Manuel Lladonosa, Xavier Maurel i Víctor Siurana. Abans, el 1961, Samuel Gili Gaya havia parlat del poeta en el pregó de la Festa Major de Lleida, i el 1964, Joaquim Molas i els mateixos Vallverdú i Vives també li havien dedicat una xerrada al Cercle de Belles Arts de Lleida. El volum que el lector té a les mans serveix també per retre homenatge a aquells prohoms, de la ciutat i de fora, que en temps difícils van sortir a la palestra per reivindicar el que

era de justícia: la incorporació de l'obra «atemporal», com digué Gimferrer, d'un poeta intemporal al cànon literari català.

L'esment dels «temps difícils» i del «poeta intemporal» ve a tomb per justificar el títol d'aquest volum: *La ciutat d'ideals que volíem bastir*, un vers, com se sap, del celebrat poema «La Ciutat Llunyana», de Torres. I és que el valor de la poesia que se situa enllà del temps —que és tota la gran poesia, la dels poetes que esdevenen «clàssics»— resideix en el fet que ens acompanya i ens ajuda a entendre la nostra realitat, tan llunyana al poeta, tan propera a la seva poesia. I, com ha dit alguna vegada Margarida Prats, la de Màrius Torres «acompanya i no pesa». Quina nova saba no alimenta molts dels versos del poema citat en els temps actuals, «de corredisses i llaurar tort», com deia Foix? Com no ens podem sentir interpel·lats quan llegim «que braços més lliures puguin ratllar el teu sòl» o que hi ha una altra ciutat, «més llunyana, més lliure / que ens envia, per sobre d'aquest temps presoner, / batecs d'aire i de fe»?

En aquest enquadrament temporal de celebracions, i amb l'íntim compromís de deixar-nos endur per l'impuls de rellegir l'obra del poeta lleidatà, d'amarar-nos de la intensitat del missatge poètic resultant del combat honest amb la forma de qui confessava a Riba ser «aquesta cosa absurda: un poeta líric», i, ahora, amb la voluntat d'endinsar-nos incansablement en l'anàlisi aprofundida de l'obra torresiana, per proporcionar un nou ventall de lectures i d'interpretacions que altre cop ens interpel·lin i estimulin, oferim un conjunt d'estudis presentats, pràcticament en la seva totalitat, en el II Simposi Internacional Màrius Torres, celebrat a Lleida els dies 26 i 27 d'octubre de 2017, que no solament formulen noves lectures del poeta, sinó que també aborden les influències i les confluències presents en la poesia catalana de la primera meitat del segle xx i la relació existent entre la literatura i les arts durant aquest període de guerres i d'entreguerres.

Així, amb Màrius Torres com a eix, ens acostem des d'una perspectiva general a la contextualització de la seva obra des de tres àmbits: el de Torres lector, traductor i poeta, en el marc de la poesia europea coetània (Bou); el de l'estudi de la llengua, en els seus discursos poètic i espontani epistolar (Veny), i el de la fixació del seu pensament polític a partir de la Segona República espanyola

(Foguet i Boreu). A partir d'aquest marc, els estudis següents giren a l'entorn de cinc blocs diversos:

- a) Lectures de poeta a poeta (Alpera); de la «Cançó a Mahalta», en el context de la Nova Cançó i en paral·lel als corrents homòlegs als Estats Units i a Europa (Keown); dels motius literaris de la caiguda i el vertigen en la poesia torresiana (Mació i Perpinyà), i de l'estructura i les influències de la peça dramàtica *Una fantasma com n'hi ha poques* (Mestres).
- b) El diàleg epistolar entre Màrius Torres i Mercè Figueras (Prats) i les relacions literàries, resseguint-ne els paral·lelismes i les traces presents en les obres de Magí Morera i Galícia (Badia), Vicent Andrés Estellés (Oviedo) i Josep Palau i Fabre (Sala-Valldaura).
- c) Amb la música com a denominador comú, l'acostament a Torres com a compositor (Klein), la relació estreta entre l'intimisme de la seva poesia amb el *lied* i amb altres aspectes de l'art musical (Lleó), i la seva faceta de crític musical (Rabaseda).
- d) El repte de traduir la poesia torresiana al rus (Nikolaeva i Rodoski), al romanès (Balacciu) i a l'alemany (Sanjosé), uns treballs que amplien els discursos de traductors al castellà, al francès i a l'italià exposats en el I Simposi Màrius Torres (2010).
- e) Diferents propostes didàctiques que pretenen acostar l'obra de Torres als centres educatius de primària i de secundària, des de la perspectiva interdisciplinària amb l'àrea de llengües clàssiques (Devesa i Vilà); del tractament didàctic de la mort mitjançant la poesia de Torres (Selfa), i de la potenciació de la creativitat, la recitació i la comprensió del text poètic a través de l'anàlisi dels elements de la natura (Torrelles).

Finalment, i focalitzant l'atenció en les arts i les lletres en el període d'entreguerres (1918–1936), el volum es clou amb dos estudis que tracten de les estretes relacions entre artistes i escriptors, materialitzades en edicions il·lustrades (Malé), i la revisió de les primeres lectures i traduccions orientalistes de Marià Manent (Vives).

No podem acabar aquesta justificació sense el capítol d'agraïments a les persones i institucions que han fet possible la confecció i

JUSTIFICACIÓ

edició d'aquest llibre. En primer lloc, als conferenciants, traductors i ponents, per acceptar la nostra invitació a participar en el II Simposi, i als comunicants, per la confiança demostrada en presentar-hi les seves propostes d'intervenció; a tots ells, a més, que ens hagin volgut lliurar el seu text per constituir un volum com aquest, que ofereix, d'aquesta manera, la polièdrica visió que el poeta mereix. I també, és clar, a les institucions que van fer possible la celebració del II Simposi i les activitats i les publicacions que el van envoltar: la Institució de les Lletres Catalanes, l'Institut d'Estudis Ilerdencs, l'Ajuntament de Lleida, Pagès editors, els Serveis Territorials de Cultura a Lleida, Òmnium Cultural de Ponent, l'Orfeó Lleidatà i, de la Universitat de Lleida, el Vicerectorat d'Activitats Culturals i Projecció Universitària, el Deganat de la Facultat de Lletres, el Departament de Filologia Catalana i Comunicació i el Consell Social.

Visions generals

Situació de Màrius Torres en el context de la poesia europea de la primera meitat del segle XX

ENRIC BOU

(Universit  Ca' Foscari, Venècia)

Quin és el lloc que Màrius Torres ocupa en el context de la poesia europea de la primera meitat del segle XX? Per respondre a aquesta pregunta podem fer tres coses: en primer lloc, analitzar les moltes traduccions de poesia que el poeta va fer i que dibuixen un mapa precís de gustos i preferències; en segon lloc, estudiar les afinitats amb alguns dels grans poetes europeus, i, finalment, fer una lectura detinguda d'alguns poemes representatius.

1. Màrius Torres, traductor

Segons Antonio Prete, «La traduzione, infatti, non   solo un genere letterario tra altri generi, una forma di scrittura tra altre forme di scrittura,   anche una costante messa in questione del fare letterario stesso: ogni confronto —di temi, di soluzioni formali, di organismi artistici—   un'interrogazione sulla natura della propria ricerca, sulla natura e sulle forme e sui codici della propria lingua.» (Prete 2001: 881).¹ La traducci  po tica, que ocupa un espai marginal en el mercat editorial,  s una elecci  del poeta que «po ticament» es troba amb un altre poeta; representa un terreny privilegiat per estudiar i entendre el camí de recerca del poeta i la seva poètica, però també de la renovació del llenguatge del traductor, i de vegades l'idioma de la comunitat a la qual pertany. El poeta que inicia un diàleg amb una obra literària escrita en un altre idioma per un altre escriptor, com qualsevol creador de continguts, obre un buit en el sistema literari i

1. «La traducció no és només un gènere literari entre altres gèneres, una forma d'escriptura entre altres formes d'escriptura, sinó que també constitueix un qüestionament constant de l'activitat literària: cada decisió —temes, soluci ns formals, models poètics—  s una investigació sobre la naturalesa, les formes i els codis de l'idioma mateix.»

La llengua de Màrius Torres

JOAN VENY

(Institut d'Estudis Catalans – Universitat de Barcelona)

1. Presentació

1. Em plau encetar aquesta intervenció expressant la meva sincera gratitud als membres de la Càtedra Màrius Torres per la seva amable invitació a col·laborar en el Simposi que se li dedica i que contribuirà a un coneixement més ampli de la seva obra.

No puc amagar la meva profunda satisfacció, amerada de bells records de la meva estada a Lleida com a catedràtic de francès de l'Institut —l'únic que existia cap a l'any 1960, avui precisament dit Màrius Torres— i de l'antiga Escola de Magisteri. Des d'una perspectiva humana i sentimental, vaig viure aquí les primícies connubials i el seu primer fruit, na Margalida, que va inundar la nostra tendra llar de joia i d'il·lusions. Des d'una mirada professional vaig fruit ensenyant una llengua veïna i prestigiosa, el francès, que aleshores no havia rebut encara la competència de l'anglès, avui triomfant; la meva relació amb alguns alumnes de l'Institut s'ha plasmat en un llibre de records, recentment publicat (*Memòria* 2016). Ensenyar una llengua, amb la seva cultura i la visió del món dels seus parlants, és enriquir la pròpia formació intel·lectual i moral, ampliant nous horitzons culturals, descobrint altres ideologies i aprenent a respectar les idees, creences i sensibilitats del poble que la parla. Encara l'enriquiment seria més gran quan, més tard, vaig tenir ocasió d'ensenyar la meva pròpia llengua, la que parlava però no sabia escriure fins que, regirant manuscrits i papers vells dels arxius del meu poble, vaig adonar-me que els meus avantpassats parlaven la seva llengua —que és la meva—, però que també l'escrivien, perquè érem un país normal. Un cop apresada la seva estructura, també n'ensenyaria els mecanismes i funcionament, a més de bussejar, a la universitat, en la seva entranya i la seva història.¹

1. Em plau manifestar el meu agraïment a Manolo González, Núria Jolis, Jordi Malé, Margarida Prats, Ramon Sistac, Joan Soler, Albert Turull, Joan Vallès, Josep Varela, Margalida Veny Mesquida i Joan Ramon Veny Mesquida, per diversos ajuts.

El pensament polític de Màrius Torres (1934–1942)

FRANCESC FOGUET I BOREU
(Universitat Autònoma de Barcelona)

I

El conjunt de peces periodístiques publicades per Màrius Torres als setmanaris *La Jornada* (1934–1935) i *L'Ideal* (1936), tots dos de l'òrbita d'Esquerra Republicana de Catalunya (ERC), és ben revelador de l'esperança republicana d'aquells anys tan convulsos (Julità & Ballart 2017: 56–83). Els articles de temàtica artística, musical, cinematogràfica o literària apareguts a *La Jornada* denoten una confiança plena en la força transformadora i democratitzadora de la cultura des d'uns plantejaments de modernitat i exigència estètiques. El més clarament polític, «Comentaris de circumstàncies» (27.11.1934), un atac en tota regla a la intransigència de les dretes espanyoles, té dues línies argumentals de fons: la convicció que un sistema democràtic havia d'acceptar la pluralitat política i havia de basar-se en la llibertat ideològica i en el diàleg permanent, i el qüestionament irònic i fins sorneguer de la propaganda vigorosa del feixisme italià, que el duu a apostar de manera decidida per la democràcia (cf. Prats 2008: 27–28).

És especialment rellevant destacar les peces aparegudes a *L'Ideal* que Màrius Torres redactà ja des del sanatori de Puig d'Olena, en què accentua la presa de partit polític. Cal tenir en compte que *L'Ideal* era una publicació, afiliada a ERC, que aparegué en vigílies de les eleccions del 16 de febrer de 1936 a fi de convertir-se, tal com indicava l'editorial del primer número, en «un servidor fidel dels ideals» que encarnava ERC i que derivaven de la Joventut Republicana de Lleida (JRL). Amb la voluntat de recuperar la capçalera històrica del republicanisme i del catalanisme d'esquerres a Lleida, el seu objectiu polític era aconseguir el rescat de la República, «un altre 14 d'abril», «contra la reacció lliguero-cedo-carlista», segons apuntaven els editorials dels dos primers números.

Els articles de Torres a *L'Ideal* participen d'aquesta eufòria conjuntural pel triomf de les esquerres catalanes en les eleccions del 16

Lectures de Màrius Torres

Confessions entorn de la poesia de Màrius Torres: de poeta a poeta

LLUÍS ALPERA
(Universitat d'Alacant)

La lectura de les *Poesies* de Màrius Torres, dins la magnífica edició duta a terme per la professora Margarida Prats Ripoll l'any 2010, inclosa en la «Biblioteca de la Suda», m'ha encoratjat, després de molts anys de conèixer el mite i alguns dels poemes de l'escriptor lleidatà, a fer unes confessions —potser més ben dit, disquisicions personals— en veu alta entorn d'aquest gran poeta.

Més enllà de la tragèdia que configurà la seua vida, a cavall de la tuberculosi prematura, als 25 anys, i que el destrossaria físicament en un període curt de temps, hagué alhora de carregar ell mateix, la família i els amics més íntims amb la sotragada i els efectes tan devastadors de la Guerra Civil per al poble i la cultura catalans, hecatombe que ens va fer retrocedir considerablement en la nostra història.

Amb tot, gràcies a la gran força anímica i la voluntat del seu esperit de tirar endavant com fora, el poeta lleidatà Màrius Torres va resistir durant set anys reclòs al sanatori de Puig d'Olena, fins a finals de 1942, en què dissortadament va morir als 32 anys, deixant una obra considerable, d'alta qualitat lírica, que, a poc a poc, ha anat perfilant-se al llarg de diverses edicions, fins a arribar a la que podríem considerar, ara per ara, com a «canònica», presentada per Margarida Prats Ripoll.

D'entrada, vull confessar que allò que sempre m'ha sobtat més de la poesia de Màrius Torres ha estat la fidelitat a què sotmet la seua lírica, dins els cànons del postsimbolisme més enlluernador, més musical, amb una riquesa formal i conceptual que de vegades sorprèn per la seua densitat i síntesi, així com pel gran esforç d'introspecció personal que el poeta lleidatà hi posa. M'aventuraria a suggerir que Torres aconsegueix treure el millor dels poetes simbolistes que el precediren, principalment Verlaine i Baudelaire, però també Shelley, Heine, Riba i Maragall, sense oblidar-nos de Rainer

Màrius Torres: entre diamants i rovell

DOMINIC KEOWN

(Fitzwilliam College, University of Cambridge)

Una característica de l'Espanya més negra ha estat la seua volguda ignorància i manca secular de respecte pel món, més enllà de les seues fronteres. I al llarg de la modernitat, la crítica més aguda d'aquesta introspecció a ultrança s'ha fet sentir en les veus més desesperades de la contemporaneïtat peninsular. L'últim exemple d'aquesta tossuda ceguera davant l'opinió mundial, és clar, fou el rebuig complet i persistent per part de l'Estat de la censura global enregistrada pels *mass media* internacionals respecte de la violència de l'1-O de 2017. Vergonyosament, les acusacions i les preocupacions comunicades per les entitats defensores dels drets humans —fins i tot el malestar de la Comissió de les Nacions Unides— no pogueren arribar a molestar la serena autocomplaença de l'Espanya eterna.

Sortosament —i salvant alguna notable excepció que comentarem degudament—, aquesta comoditat xenòfoba mai no ha tingut ressò en la tradició cultural de Catalunya, on trobem més aviat una reiterada sintonia amb els valors humans vigents a fora dels seus límits territorials. I seria la nostra intenció comentar aquesta coincidència en relació amb el cas de la Nova Cançó i la seua consistència amb el ressorgiment de la música folk i els seus plantejaments progressistes arreu de l'Occident. Aquest gènere, no cal dir-ho, no pateix les mateixes limitacions lingüístiques que restringeixen la literatura. I, a pesar de les diferències manifestes entre sistemes de govern, l'enfrontament polític entre la cançó catalana i l'autocràcia militar va quadrar amb una xarxa occidental de protesta en contra de l'imperialisme i la repressió i a favor del respecte pels drets civils. Tot i això, fora apropiat tenir sempre present —com hem pogut lamentar recentment a Catalunya i talment podia apreciar-se prèviament als Estats Units i al nord d'Irlanda— que un sistema democràtic no garanteix l'eliminació de la injustícia i l'abús institucionals, especialment si la seua maquinària legislativa els tolera.

Els motius de la caiguda i el vertigen en tres poemes de Màrius Torres

XAVIER MACIÀ & NÚRIA PERPINYÀ
(Universitat de Lleida)

Aquesta comunicació està pensada com una conversa dels ponents sobre la caiguda i el vertigen en l'obra de Màrius Torres. Aquests motius apareixen a «Full d'àlbum», «Dalt del cim», «Comença un capaltard d'acabament d'estiu...» i «La Ciutat Llunyana». En cada context, en varia el sentit.

I

«Full d'àlbum» és un poema inèdit. Potser a causa de la seva qualitat excessivament retòrica, fou desestimat per formar part de la seva obra. Torres es presenta com un Orfeu enamorat d'una ombra femenina que se li escapa per uns esbalços. El text s'inscriu en l'estil romàntic dels moments de visió, on s'ateny un èxtasi poètic que dura uns instants. El to exagerat del poema té poc a veure amb el que Torres desenvoluparà posteriorment. Es nota que és un escrit primerenc, de 1936, on els sentiments cap a Mercè Figueras no es tradueixen en un text sentit. Ho prova, a més, el colofó. Els dos versos finals metaliteraris el cobreixen d'una capa de falsedat: «—Dissort!, crida el poeta, —Ja és emplenat el full / i encara estic jo de bells mots caramull». El darrer vers no és gaire afortunat; la versió manuscrita era millor: «i el meu cor és encara de consonants curull». Coincidiran amb nosaltres que tampoc no és gaire reeixida la descripció de l'estimada del vers vintè: «els vostres ulls cèlics i el vostre cabell d'or». Podem riure. No hem de tenir por de criticar els primers tempteigs d'un escriptor. En aquest simposi, s'està lloant tant la figura de Torres que una mica de broma sobre els seus inicis no li farà pas mal. A l'inrevés, la no-publicació d'aquest poema demostra el bon gust literari de Màrius Torres i de Joan Sales. Per què el portem aquí a col·lació, doncs, si no posseeix prou categoria? Per

Una fantasma com n'hi ha poques, de Màrius Torres:
influències i estructura dramàtica

ALBERT MESTRES
(Institut del Teatre)

El 1935, Màrius Torres (1910–1942), abans d'ingressar al sanatori de Puig d'Olena, va escriure una única obra de teatre, publicada per primer cop el 2007, amb una breu introducció de Miquel Gibert. Torres, doncs, la va escriure als 25 anys, en el breu període que va exercir la medicina a Lleida i després dels cinc anys passats a Barcelona estudiant la carrera.

L'obra, sens dubte insòlita en el context teatral català, coincideix amb l'auge del teatre noucentista (Carles Soldevila, Josep M. Mil·làs-Raurell) i amb la introducció del cinema sonor.

Miquel Gibert apunta la doble influència del teatre cosmopolita noucentista i del cinema provinent de Hollywood, sense, tanmateix, poder-ne proposar exemples concrets, excepte *Trouble in Paradise* (1932), d'Ernst Lubitsch, pel·lícula que es va estrenar a Barcelona al desembre del 1933, quan Torres ja havia acabat la carrera i estava a Lleida.

M'havia proposat, en primer lloc, fer una prospecció de les cartelleres de Lleida i Barcelona durant aquests anys. Però després em vaig adonar que no tenia sentit. És cert que sabem que Torres era un home aficionat tant a acudir al teatre com a les projeccions de cinema (Prats 1986: 46) i també és possible que hagués vist la pel·lícula de Lubitsch, però certament no la necessitava com a font d'inspiració. Pel que fa als protagonistes de l'obra, lladres refinats, hi havia, en aquella època, tant a Barcelona en castellà com a París en francès i a Londres en anglès, una àmplia literatura dels anys vint del segle xx (Lahuerta 1999). J. A. Raffles, d'E. W. Hornung, havia nascut el 1899 i Arsène Lupin, de Maurice Leblanc, el 1905, i la primera obra de teatre de Leblanc és del 1908, mentre que l'última és del 1932, pràcticament contemporània de la nostra. D'altra banda, en aquest període s'havien estrenat nou pel·lícules protagonitzades pel personatge. Sabem que Torres dominava perfectament, com a mí-

Relacions

El diàleg epistolar de Màrius Torres i Mercè Figueras, testimoni d'un món perdut i d'una història d'afecte en un escenari singular

MARGARIDA PRATS
(Universitat de Barcelona)

1. Mercè Figueras, porta d'entrada al món de Màrius Torres

El capvespre del 18 de desembre de 1975, acompanyada de Núria Torres, germana petita del poeta, vaig trucar a un sobreàtic del carrer de Balmes, on vivien les germanes Mercè i Esperança Figueras. La Mercè ens va rebre amb una càlida abraçada i vam compartir una llarga conversa amb ella i la seva germana. Em va impressionar l'elegància del gest, la semblança amb l'actriu Ingrid Bergman, el contrast entre un posat melangiós quan escoltava, i la vitalitat i l'apassionament quan prenia la paraula. Em va preguntar per què volia fer la tesi de llicenciatura sobre el poeta lleidatà i després de la meva resposta em va convidar a visitar-la les vegades que volgués; va insistir que hi tornés aviat, abans de les vacances de Nadal, per seguir conversant. Així vaig fer-ho, i a cada visita m'anava obrint camins al món del poeta: adreces d'amics de la Facultat de Medicina, d'amistats del sanatori i de Joan Sales.

En la tercera visita va dur a la saleta una capsa gran amb les cartes que li havia escrit el poeta i les va posar a la meva disposició. Per primer cop vaig tenir entre les mans les cartes que li havia escrit Màrius Torres: uns papers privats que servaven el testimoni de la intensitat emocional d'una relació (amorosa, amical, intel·lectual, espiritual) que començà l'estiu de 1936 i durà fins a la mort del poeta, el desembre de 1942.

A partir de les tres primeres converses, vaig poder viure els atributs amb què el poeta la presenta en el sonet «Tres amigues»: la calidesa, l'hospitalitat, l'alegria.

Entre el gener i l'abril de 1976, visitava les germanes Figueras regularment, un cop o dos per setmana. Al voltant de tasses de te, la Mercè em parlava de la vida al sanatori; dels vincles afectius que

La imatge de Lleida entre Magí Morera i Galícia i Màrius Torres: quina ciutat, quins ideals?

ANDRATX BADIA

(Universidade de Santiago de Compostela – Universitat de Lleida)

Kenneth White, poeta i pensador francoescocès, va crear cap a la darrereria dels anys setanta un nou enfocament en els estudis culturals i humanístics durant un viatge a Labrador (Canadà) que tenia com a eix central la geografia, el paisatge, units a l'art i a l'experiència vital de l'ésser humà. Evidentment, precursors com Henry Thoreau o Alexander von Humboldt ja hi havien fet algunes aportacions importants. La novetat ara és que aquesta nova disciplina rebrà el nom de *geopoètica*, una teoria que focalitza el seu interès en la *imatge mundi*, segons la plasmació que té en la literatura (Rajoy Feijoo 2013: 210) o, en paraules —citades per aquesta mateixa autora— de Bosko Tomaševic, a estudiar les relacions íntimes que s'estableixen en la tríada Home–Espai–Art.

El treball que presento a continuació s'emmarca, doncs, en aquestes coordenades, amb la voluntat d'aportar llum nova, a partir de l'anàlisi comparativa, en la interpretació de l'obra poètica de dos autors lleidatans cabdals en la literatura catalana contemporània: Magí Morera i Galícia i Màrius Torres. La tria no és gratuïta, atès que són dos autors que presenten molts punts en comú, però que, i així ho ha assenyalat la majoria de la crítica, es distancien estèticament —en part, o potser per aquest mateix motiu, perquè pertanyen a dos generacions diferents.

Tant és així que, per posar-ne alguns exemples, tots dos canten la ciutat que els va veure nàixer des de la distància; el procés de fixació de la seua obra és pòstum (vegeu Gassol 2001, Gassol 2005 i Prats 2010); van formar part del redreçament cultural lleidatà i del país; van rebre l'aval de Carles Riba, i han estat encimbellats com a poetes de la ciutat. Ara bé, les coincidències acaben aquí: al marge de l'edat, políticament i ideològicament pertanyen a tradicions contraposades —conservadora i d'un catalanisme regionalista, en el cas de Morera i Galícia; republicana i d'un catalanisme progressista, en el cas de Torres—; estèticament, el primer es mou entre la influència

Màrius Torres en la literatura de Vicent Andrés Estellés

JORDI OVIEDO
(Universitat Catòlica de València)

1. Màrius Torres, Vicent Andrés Estellés i la tradició literària

L'empremta de l'obra de Màrius Torres sobre la tradició lírica contemporània catalana ha estat considerable. Malgrat les difícils circumstàncies en què la seua obra fou rebuda després de la seua mort, amb edicions limitades i no definitives, amb el pas del temps, la figura poètica de Torres ha ocupat un espai propi en el panorama de la literatura catalana del segle xx. Un espai que, en principi, no pertany al nucli canònic de la literatura catalana del segle passat. Tot i això, com indica Margarida Prats (2010: 19), l'obra de Torres:

Ha estat presa en consideració en obres de referència, històries de la literatura i estudis sobre poesia catalana, on se n'ha valorat els aspectes següents: la intensitat moral i sentimental dels seus continguts, la musicalitat dels seus versos, comparable a la dels millors simbolistes, la simbiosi perfecta entre els temes tractats i els procediments poètics, la noblesa de la llengua, una profunda espiritualitat que depassa l'adscripció a cap credo concret, un arrelat civisme i un to de confessió.

Es tracta, per tant, d'una poètica personal i amb qualitats que l'adscriuen a una línia postsymbolista, en què cal destacar la sensació d'intimisme i de diàleg amb els elements. Aquestes qualitats, juntament amb una particular evolució dins el cànon de la poesia catalana, van permetre el contacte d'altres escriptors amb la seua obra en diferents nivells d'intensitat i explicitació, que ha augmentat fins als nostres dies.

Per la seua part, la poètica de Vicent Andrés Estellés sobta per la capacitat de vincular-se a elements ben diversos de la realitat de l'autor, ja fos de la tradició culta, sobretot literària, ja fos de referents propis de la cultura popular o dels esdeveniments de la quotidianitat, en un àmbit més social. Així, resulta paradigmàtica la relació de l'obra estellesiana amb els clàssics medievals catalans, amb què

Màrius Torres vist per Josep Palau i Fabre

JOSEP M. SALA-VALLDAURA
(Universitat de Lleida)

Com alguns recordaran, David Lodge fa a *Small World* una dissecció ben irònica dels circuits acadèmics i dels congressos dels professors de literatura. En un moment determinat, i tal vegada com a prova de la inanitat de moltes de les comunicacions i recerques que s'hi presenten, el personatge Persse McGarrigle afirma que està escrivint una tesi de la influència de T. S. Eliot sobre Shakespeare. No voldria que la meua intervenció en el present simposi sobre Màrius Torres afegís arguments a favor de la sàtira del gran novel·lista i crític literari anglès, ni posés de manifest de bell nou els excessos d'una metodologia comparatista mal practicada. Per tant, convé relativitzar força i de bon començament aquesta aportació en el marc general del Simposi: només aspira a ser-ne una nota marginal, que permeti, això sí, d'associar dos dels grans autors de les lletres catalanes del segle xx.

De fet, i davant d'aquest desig d'associar els noms de Màrius Torres i Josep Palau i Fabre, s'ha d'assenyalar un primer impediment, causant d'una de les anomalies de la tradició literària catalana, condemnada a diversos trencaments al llarg de la història: tot i l'escassa diferència en la data de naixement, Josep Palau i Fabre, de 1917, no conegué l'obra poètica de Màrius Torres, set anys més vell, fins a l'any 1952, quan, per haver abandonat el conreu del gènere poètic, Palau ja no se'n podia beneficiar. Per observar-hi, en aquest desconeixement, el grau de fractura de la normalitat que representa, cal a més a més recordar que, durant la dècada dels quaranta, Palau i Fabre havia estat un activista cultural i havia endegat tres de les iniciatives poètiques més importants d'aquell trist moment, les revistes *Poesia* i *Ariel* i l'editorial La Sirena.

És cert que Josep Palau i Fabre havia sojornat a Lleida... però ho havia fet en el seu camp de concentració, entre el febrer i el març de 1939. Quan, l'any 1947, visità Antonin Artaud al sanatori d'Ivry-sur-Seine, ignorava segurament l'existència de Màrius Torres

Música

Edició i anàlisi de les composicions musicals de Màrius Torres

IRENE KLEIN
(Universität Heidelberg)

1. Introducció

La relació de Màrius Torres amb la música és molt estreta. De fet, de ben menut, el poeta va aprendre a tocar el piano i aquest el va acompanyar tota la seua vida, com bé es palesa la seua producció poètica, amb la música com un dels temes fonamentals d'aquesta producció.

Durant l'estada de Torres al sanatori de Puig d'Olena (1936–1942) va tindre molt de temps lliure. Hi havia un piano i el tocava ja des del començament, com bé escriu Sales a Torres quan li explica en una carta la primera vegada que va sentir parlar d'ell: «Mercè ens explicava que els havia escrit [uns versos de Màrius Torres] un jove malalt que tocava Bach al piano i escrivia versos plens de melangia i pau...» (8.12.1937).

Però quan més va tocar el piano va ser durant la segona etapa al sanatori (1939–1942), segons la divisió en dues etapes que fa Margarida Prats (1986). I més encara durant la visita de Núria Torres, germana de Màrius Torres, entre els mesos de juliol i novembre del 1942, en què es traslladaren al Mas Blanc, on no hi havia les limitacions del sanatori. Aquesta va ser la millor època, ja que les tertúlies que havien sigut setmanals passaren a ser diàries, així com les interpretacions de piano, violí i cant. Va ser durant aquests mesos que Màrius Torres va musicar quatre composicions poètiques d'altres poetes: «Chanson d'automne», de Verlaine (1844–1896); «Lanquan li jorn son lonc en may», de Jaufré Rudel (1113–1170); «A tantas bonas chansos», de Bernat de Ventadorn (1130/1145–1190/1200), i «Dels quatre caps que a la cros», de Pere Cardinal (1180–1274?). En aquest article en presentem l'edició, l'anàlisi i unes conclusions que lliguen les composicions musicals amb la visió estètica de la poesia i de l'art que tenia l'autor.

Metodològicament seguim James Grier (1996) per a l'edició de partitures, i dins de l'anàlisi, ens basem en Jan LaRue (2007) per a

Màrius Torres: entre el barroc i el lied

MIREIA LEÓ I BERTRAN
(Mestra i poeta)

Fulles de trèmol,
qui tingués com vosaltres
en la ribera
un viure tan sensible,
una mort tan secreta.

Màrius Torres, «*La mort*»

1. Màrius Torres a la recerca d'una veu pròpia

Com es forja un poeta? Són múltiples les fonts on s'abeura, els mestratges que acull. Però, al meu entendre, hi ha un aspecte gairebé definitiu: la manera com aquesta poesia s'acosta a la pròpia vida i quin combat està disposat a dur a terme el poeta.

Màrius Torres, tot i estudiar Medicina, sempre havia tingut una gran atracció per l'art. Tocava el piano i mentre era al sanatori, quan l'estat de salut li era favorable, no deixava de realitzar els exercicis referents a aquest instrument. En alguna de les escapades al Mas Blanc, també es dedicava a estudiar harmonia i a musicar algun poema de trobadors provençals i de poetes francesos. L'interès, la dedicació i l'aprofundiment en les qüestions que podien servir-li per millorar, per enriquir i per ajudar a liquar la matèria lírica foren motiu d'estudi i preocupació, compartida amb altres personalitats, com és el cas de Carles Riba i Joan Sales, entre d'altres.

Riba, en una de les darreres cartes adreçades a Màrius Torres (maig de 1942, des de Montpeller), escrivia al seu amic (Torres 1977: 259–261):

Aquesta poesia brolla sempre després de la crisi; quan s'ha recobrat el sentiment de la mesura, quan s'ha acceptat —torno al que ja he suggerit— constatant que s'ha pogut fer sense essencial renúncia [...]

En la poesia de vostè [...] s'arriba a una infinita discreció.

Contra la banalitat: les crítiques musicals de Màrius Torres

JOAQUIM RABASEDA
(Escola Superior de Música de Catalunya)

1. La crítica musical en català l'any 1934

Màrius Torres només va veure publicat el text dels seus articles a la premsa. Tots ells van aparèixer al setmanari *L'Ideal*, fundat pel seu avi matern el 1898, que entre 1930 i 1936 va dur el nom de *La Jornada*. Se sap que va redactar un mínim de 22 articles (Julià & Ballart 2017: 41–55). Jordi Julià i Pere Ballart els agrupen cronològicament i temàticament en dos conjunts diferents: els set primers, majoritàriament de temàtica cultural i escrits a Lleida entre el 15 de maig de 1934 i l'1 de gener de 1935, i els quinze següents, bàsicament comentaris i posicions polítiques i literaris, tramesos a Lleida des del sanatori de Puig d'Olena entre el 28 de febrer i el 10 de juliol de 1936. La col·laboració, per tant, va tenir dues èpoques diferents, degudes principalment a la suspensió de la publicació, que era el butlletí de la secció lleidatana d'Esquerra Republicana de Catalunya: a la primera, va publicar puntualment cròniques o opinions, sense cap regularitat aparent; a la segona, va enviar —o va dictar telefònicament— els textos cada setmana o cada quinzena. Tots els articles de temàtica musical formen part del primer conjunt. De fet, en són el contingut principal.

Per tal de situar les crítiques musicals de Màrius Torres dins el context de la premsa catalana dels anys trenta i desenterrar els models de referència del poeta en idear-les, es proposa una comparació del tractament de les informacions musicals en tres publicacions periòdiques concretes: els diaris *La Publicitat* i *La Veu de Catalunya*, i el setmanari *Mirador*. La família Torres Pereña llegend habitualment el primer i el darrer; el segon completa la mostra amb una capçalera d'ideologia diferent, atès que era un instrument defensor del programa polític de la Lliga Regionalista de Catalunya. Es deixa de banda la premsa en castellà per centrar la comparació a partir del mateix enfocament proposat per Màrius Torres en un article

Traducció

La traducció com a font de coneixement La poesia de Màrius Torres a Sant Petersburg

OLGA NIKOLAEVA & ANDREI RODOSKI
(Universitat Estatal de Sant Petersburg)

Al segle XIX, quan el tren, substituint el carruatge, va fer més assequibles els viatges a països llunyans, els intel·lectuals russos descobrien Catalunya de camí a Espanya i molts publicaven les seves observacions i investigacions sobre aquesta regió en les revistes i llibres editats a Petersburg. Ara, quan tan sols unes hores d'avió directe separen Barcelona i l'antiga capital russa, la gent al nostre país té molt més coneixement de la vida, la cultura i la realitat lingüística catalanes, i diferencien Catalunya dins el seu entorn europeu. L'interès vers la llengua i la literatura catalanes existeix entre un públic ampli i variat, no només universitari, i és un estímul addicional per als traductors que volem donar a conèixer obres d'autors catalans.

A la nostra ciutat, on el català s'imparteix a la Càtedra de Filologia Romànica de la Universitat Estatal de Sant Petersburg des de l'any 1978, s'ha publicat tota una sèrie d'antologies de poesia catalana. L'any 1984, quan Sant Petersburg encara era Leningrad, va sortir una antologia de la poesia catalana, a cura de V. Bagno i Z. Plavskin. Més tard es van preparar diferents edicions bilingües, com l'antologia *L'ombra de l'altre mar. Poesia catalana contemporània*, o la col·lecció de poemes de Rosa Leveroni *El somni a mig dir*, per esmentar-ne algunes.

En el camp de la traductologia, Rússia té una rica tradició heretada de l'època soviètica, quan tots els projectes eren grans, els industrials i també els literaris. Destacats poetes russos d'aquell temps que no sempre podien publicar els seus versos perquè no agradaven al règim es dedicaven a la traducció. Els estudiosos en preparaven les bases teòriques. Vilen Komissarov, ampliant el model d'Eugene A. Nida, va establir cinc nivells d'equivalència dins la traducció. Nosaltres hem seguit el principi de l'equivalència dinàmica de Nida, tenint en compte els primers quatre tipus d'equivalència de Komissarov (1990: 52–70). Kornei Txukovski, poeta, escriptor, traductor

«Îmi învățam cuvintele să iubească»: ensenyava els meus mots que cal estimar. Traduir Màrius Torres: una estratègia de força basada en l'amor

JANA BALACCIU MATEI
(Editura Meronia, Bucarest)

Permeteu-me que comenci la meva intervenció amb una citació d'un gran poeta europeu del segle xx nascut a Romania, Paul Celan, ja ben conegut a Catalunya gràcies a l'aportació crítica i a les traduccions d'Arnau Pons. En el discurs de recepció del Premi de Literatura de Bremen, l'any 1960, Celan deia:

El poema, pel fet de ser una forma d'aparició del llenguatge i, per tant, dialògic en la seva essència, pot ser un missatge dins d'una ampolla que s'envia amb la convicció —no sempre gaire esperançada, certament— que en qualsevol lloc i en qualsevol moment pugui ser arrossegat fins a la riba, tal vegada la riba del cor.¹

El mateix any va fer l'afirmació (carta a Hans Bender), molt comentada: «No veig cap diferència entre un poema i una encaixada de mans». Contemplant les coses des d'aquest punt de vista, diria que, donades les circumstàncies tràgiques —personals i col·lectives— de la seva vida, Màrius Torres no va tenir ni la més petita possibilitat de llançar l'ampolla amb els seus missatges i, si no fos per la gran amistat que el lligava a Joan Sales i la profunda i insubornable dedicació d'aquest «catalanista de soca-rel» a la literatura del seu país, el missatge de Torres no hauria pogut ser llançat més enllà de la riba del cor dels seus parents i dels seus pocs amics. Com sabem, amb els anys el seu llegat va seguir creixent i actualment, gràcies, sobretot, a la dedicació i l'esforç de Margarida Prats Ripoll, l'any 1993, cinquanta anys després de la seva mort, Màrius Torres va poder enviar les seves encaixades de mans, d'acord amb la seva darrera voluntat, als seus conciutadans. I, gràcies, també, a la dedicació dels

1. Vegeu Arnau Pons, «Paul Celan». En línia: <<http://www.visat.cat/literatura-universal-catala/cat/autor/220/paul-celan.html>>.

Navegar per un riu paral·lel: traduint la poesia de Màrius Torres a l'alemany

ÀXEL SANJOSÉ

Vull començar aquest escrit amb un aspecte general que afecta la gran majoria de les traduccions a llengües germàniques de textos poètics escrits en llengües procedents del llatí. A banda de tots els problemes ben coneguts de qualsevol traducció, que, dit d'una manera molt simple, desemboquen en el dilema d'haver de modificar o bé la dimensió formal o bé la dimensió sintàctica o semàntica de l'original, i molt sovint totes dues —perquè mai no trobes una constel·lació idèntica en dues llengües—, en els casos que m'ocupen també es produeix un canvi de sistema mètric que, al meu parer, no ha estat tingut prou en compte en el passat.

No descobreixo res de nou: el sistema de les llengües romàniques es basa en el nombre de síl·labes, mentre que l'accentuació només hi té una rellevància secundària (llevat de l'última síl·laba tònica). En canvi, en alemany, anglès, etc., l'alternança regular de síl·labes accentuades i no accentuades és constitutiva, i crea esquemes iàmbics, trocaics, dactílics, etc., com en la mètrica clàssica, amb la diferència que en comptes de tractar-se de l'alternança de síl·labes llargues i breus, el criteri distintiu és que siguin accentuades o no. (No dic que no es pugui aplicar aquest sistema en les llengües romàniques, n'hi ha exemples com Rubén Darío o les famoses *Elegies de Bierville*, de Carles Riba, que han fet servir aquest tipus de patró, però en són l'excepció.)

Hi ha un segon punt que cal no oblidar i que es resumeix en una frase: que la fonètica de les llengües neollatines fa molt més fàcil de trobar rimes que no pas l'alemanya.

La suma d'aquests dos aspectes comporta que fer una versió alemanya que vulgui conservar l'estructura formal, per exemple, d'un sonet català, francès o espanyol, resulta molt més difícil que al revés. No ho dic com a excusa. Si escric un sonet en alemany, he de complir amb la rima i el nombre de síl·labes i, a més a més, amb l'estruc-

Didàctica

Màrius Torres, «el crit etern de l'arrel i la semença»

TERESA DEVESA & MONTSERRAT VILÀ
(INS Isaac Albéniz de Badalona)

1. Anàlisi

La proposta que us volem oferir respon a un doble objectiu: primer, posar en relleu l'ús que Màrius Torres fa dels motius i temes de la mitologia clàssica; després, manifestar la vitalitat que tenen els seus versos per acompanyar les experiències dels nostres joves estudiants i inspirar-ne l'escriptura poètica. Així, alhora que mostrem de quina manera Torres dona contorn líric a uns motius universals, clàssics, voldrem deixar constància del «crit etern» que alena en la seva veu i que arriba, amb eco poderós, als nostres dies: una roda ininterrompuda d'«arrel i de semença», de passat que s'encarna en llavor i perpetua aquell «foc invisible» d'una primavera que sempre retorna. Així hem interpretat nosaltres «el crit etern de l'arrel i la semença» (Torres 2010: 49–50).

Com una aigua secreta —que, ben lluny dels camins,
a cap gest de Narcís no farà de sepulcre—,
inútil als conreus, als llavis, als jardins,
[...]
és la meva tristesa. (Torres 2010: 63)

Narcís —en grec, *Νάρκισσος*— era fill de Cefis i de Liríope. El mite explica que era un noi de gran bellesa, del qual s' enamoraven tant homes com dones, però ell en rebutjava les insinuacions i era insensible als requeriments amorosos de les nimfes. Aquella que més l'estimava era Eco; Eco havia estat castigada per Hera, la dea autoritària, que l'havia condemnat a repetir les últimes paraules de tot allò que se li digués. Un dia, la nimfa va sortir a la recerca de Narcís, però el jove es va negar a acceptar el seu amor i la nimfa, desolada, es va ocultar en una cova; allí es va consumir fins que, d'ella, només en va quedar la veu. Per aquest motiu, Nèmesi, deessa de la venjança, castigà Narcís: va fer que s'enamorés de la seva pròpia imatge,

Poesia i escola: la didàctica de la mort a partir de la poesia de Màrius Torres

MOISÉS SELFA
(Universitat de Lleida)

1. La poesia en l'educació primària i la didàctica de la mort: el cas de la poesia de Màrius Torres

La poesia com a forma literària amb unes característiques pròpies és un gènere literari importantíssim i oblidat a l'hora de formar i desenvolupar les competències lectora, escrita i literària dels joves lectors en edat escolar (Pérez Daza 2011). En aquest sentit, cal reivindicar aquest gènere com a clau en l'educació literària del públic més jove, entesa, aquesta educació, com l'estima i captació del text literari no per les categories a les quals pertany o al gènere o moviment que representa, sinó per la comprensió i interpretació que es faci d'aquests últims. Parlar de poesia suposa parlar de l'expressió d'uns sentiments i d'unes emocions que un autor transmet a un públic determinat i que plasma en una forma textual molt concreta: el text poètic (Cerrillo & Luján 2010).

Des d'aquest punt de vista podem dir que la poesia cala en l'interior de l'estudiant fins al punt d'oferir-li una visió original i particular que permet una interpretació molt pròpia del text. Des de l'òptica dels estudiants, com ha subratllat Sloan (1991), la poesia és important per al desenvolupament de l'aprenentatge de la llengua. A més, la seva manera peculiar de descriure el món facilita el desenvolupament estètic i creatiu dels estudiants. En la poesia, les paraules, investides de noves dimensions semàntiques i pragmàtiques, expressen una polivalència significativa que amplifica la capacitat comunicativa i expressiva del llenguatge. A més, la poesia, sent llenguatge intensificat, és també important per al desenvolupament de l'intertext literari del lector i per a la seva capacitat per llegir el món amb una actitud crítica (Mendoza 2001).

En el cas que ens ocupa, el de la poesia per a l'educació primària, aquesta està concebuda per calar en l'interior dels estudiants que

Didàctica de l'obra de Màrius Torres, avui

CARME TORRELLES
(Universitat de Lleida)

1. Introducció

La didàctica innovadora basada en la digitalització d'imatges de natura poètica presents en cada poema de Màrius Torres suposa, per als nostres joves estudiants de secundària, un centre d'interès i una font d'aprenentatge dels recursos i dels continguts referents a l'anàlisi poètica, al mateix temps que aporta i reforça altres coneixements de llengua i d'àrees transversals immerses en el currículum dels alumnes, com són la millora de la lectura, de la recitació, de l'escriptura, de la cerca, de la pròpia lletra i de la mateixa redacció, del context social i històric, del coneixement del poeta i del seu entorn, de l'ampliació de l'ús tecnològicoinformàtic, entre altres continguts més, que cada estudiant ha d'estar disposat a ampliar, millorar i superar en tot moment.

Aquesta activitat va adreçada als alumnes d'ESO i de batxillerat dels centres de secundària. Jo l'he aplicada a tercer d'ESO i a primer de batxillerat.

Com a professionals aprenem dels nostres alumnes, però també els atenem a tots dins a l'aula, tenint presents els diferents ritmes d'aprenentatge, la diversitat d'alumnes amb atencions especials que segueixen aprenentatges inclusius dins l'aula conjuntament amb els alumnes que cursen el nivell amb tota normalitat i aquells alumnes nouvinguts que també realitzen les activitats mateixes amb il·lusió i dedicació, tots aplegats dins el curs acadèmic que els correspon.

Tot el col·lectiu d'alumnat pot seguir completament aquesta didàctica i pot acabar llegint poesia, entenent-la molt bé i fent anàlisi mètrica i de contingut, sense dificultats. A més, se'n fomenta l'assertivitat i els valors creatius mitjançant la realització del minifilm poètic.

Quan treballem amb imatges, so, veu i música sempre cal detallar ben clarament els drets i les obligacions que comporten els mitjans de la comunicació i de la productivitat, sobretot si cerquem

Context

Una aproximació a les relacions entre art i literatura al període d'entreguerres

JORDI MALÉ
(Universitat de Lleida)

Les relacions entre les arts plàstiques i la literatura són una constant tant en la història de la cultura d'Occident com en la d'Orient, i van assolir un dels seus punts àlgids als segles XIX i XX —i segurament es podrà dir el mateix del XXI. Dins l'àmbit de les lletres catalanes, per les seves particulars circumstàncies, tals relacions van començar a prendre relleu a finals del segle XIX i es van desenvolupar especialment amb l'aparició de les avantguardes, poc abans de la Primera Guerra Mundial, i fins al final de la Guerra Civil i l'esclat de la Segona Guerra Mundial.¹

Paral·lelament a països com França o Àustria, a Catalunya —i en menor mesura al País Valencià i les Illes— la confluència entre artistes i escriptors durant aquest període d'entreguerres va tenir lloc en diversos àmbits. Per exemple, en les tertúlies de cafès o d'entitats socials (vegeu Vidal 1989: 17–35, i Steiner 2004). A Barcelona, que al tombant del segle XX ja havia tingut tertúlies famoses com la dels Quatre Gats, es va constituir, cap a 1913, l'anomenada penya o tertúlia del Continental (o també de «La Revista»), que aplegava personatges del món literari com Josep M. López-Picó, Joaquim Folguera, Carles Riba, Clementina Arderiu, J. V. Foix, Josep M. Millàs-Raurell, Joan Crexells, Ramon Rucabado, Agustí Esclasans i Tomàs Garcés, al costat d'artistes com Josep Obiols, Rafael Benet, Josep Aragay, Xavier Nogués i el crític d'art Martí Casanovas; també hi assistien, amb menys assiduïtat, escriptors com Ventura Gasol, Josep M. Capdevila, Josep M. Junoy, Josep Pla i Marià Manent, vora escultors com Rafael Solanic i el polifacètic Josep Granyer, entre altres figures de l'època (vegeu Manent 1987: 14–15).

1. Encara que alguna vegada em refereixi a artistes plàstics i escriptors en general, circumscripció el tema d'aquest estudi sobretot a pintors i escultors, per una banda, i a poetes, per l'altra, i a les obres que van realitzar entre l'inici de la Primera Guerra Mundial i el final de la Segona.

Lectures i traduccions orientalistes de Marià Manent en els anys 1918–1928

ARNAU VIVES
(Universitat de Barcelona)

Als anys vint i trenta del segle xx una generació de poetes catalans va fixar l'atenció en el panorama literari internacional seguint un ideari de renovació estètica i d'eixamplament cultural de les lletres catalanes. Aquests poetes es van organitzar entorn de plataformes editorials i premsa cultural, com *La Revista*, *Revista de Poesia* o *Quaderns de Poesia*, entre d'altres, des d'on van emprendre una tasca de divulgació i d'educació literàries en sintonia amb els moviments literaris coetanis. L'interès va ser majoritàriament per la literatura britànica, a través de la qual, alhora, l'anglès es va convertir en la principal llengua de transmissió d'altres literatures no occidentals que s'hi traduïen —talment amb la literatura francesa o l'americana. La projecció europeïtzant i l'atenció a les noves palpitations literàries, precisament, també van acostar Catalunya a aquells països i cultures no occidentals, fent-se ressò de la moda global per l'exotisme i l'orientalisme tradicional, que a Occident havia començat a principis del segle xix i que a poc a poc es va estendre en diverses cultures. Així, es va generar també en la cultura catalana una mirada sostinguda cap a Orient, atenta a la cultura però també a la sociologia i la política, que podem observar en publicacions periòdiques, traduccions literàries i cròniques personals.¹

Pel que fa a la recepció literària, ja fos per afinitats estètiques o per participar d'aquest corrent literari coetani, la connexió de Catalunya amb aquestes cultures literàries i la traducció d'alguns dels seus clàssics apunten a la voluntat d'enriquir i ampliar la pròpia tradició, a una obertura universalista que pretenia situar la literatura catalana en un espai de modernitat i renovació. L'orientalisme en literatura

1. Les traduccions, directes o indirectes, es van convertir en el principal mitjà d'accés a clàssics universals. Vegeu un panorama de la recepció d'idees artístiques, sociològiques i filosòfiques de cultures orientals en els anys vint i trenta a Vallverdú (1999).

Resums

LLUÍS ALPERA

Confessions entorn de la poesia de Màrius Torres: de poeta a poeta

1. Fidelitat de Màrius Torres als cànons del postsimbolisme més enlluernador, més musical, seguint els passos de Verlaine, Baudelaire, Shelley, Heine, Riba i Maragall.

2. En una certa temàtica —com ara l'amor, la mort, el pas del temps i de les estacions—, Màrius Torres té ben present la lírica de Rainer M. Rilke, tot i que la crítica no ho ha destacat.

3. La plenitud rodona que ateny la lírica de Màrius Torres gràcies a la concisió i contundència en l'expressió formal, amb versos clars, fàcils i d'una singular musicalitat, producte de la interacció de la seua formació musical i lírica, i de l'encertada tria lexical i la diversitat estròfica.

4. Poeta que presenta un balanç força equilibrat entre fons i forma, entre concepte i sentiment, entre impuls i seny, entre literatura i arpegis musicals que extreuen el millor de la dicció poètica.

Mots clau: postsimbolisme, Rilke, expressió formal, preocupació cívica, vocació lírica i musical.

ANDRATX BADIA

La imatge de Lleida entre Magí Morera i Galícia i Màrius Torres: quina ciutat, quins ideals?

La geopoètica ens permet comprendre el paisatge com a experiència artística i humana. D'acord amb aquest marc teòric, s'analitza de manera comparada l'obra de Magí Morera i Galícia i la de Màrius Torres per poder entendre com es construeix la imatge de Lleida. Tots dos, poetes de la ciutat, tenen punts en comú, però també diferències ideològiques, polítiques i estètiques, a més de pertànyer a generacions diferents. Quines conseqüències té això en la imatge que en projecten? Mentre que Morera opera com Verdaguer i la dota d'un

passat mític, heroic o llegendari, Torres evoca des d'una posició lírica una ciutat actual, a punt de desaparèixer, que idealitza com a refugi íntim contra el feixisme i la malaltia. Per tant, veurem com Lleida es va configurant en l'imaginari col·lectiu també a partir dels seus poetes i, així mateix, n'obtidrem una lectura nova i actualitzada.

Mots clau: geopoètica, Màrius Torres, Magí Morera i Galícia, Lleida, poesia catalana contemporània.

JANA BALACCIU MATEI

«Îmi învățam cuvintele să iubescă»: ensenyava els meus mots que cal estimar. Traduir Màrius Torres: una estratègia de força basada en l'amor

Un cop repassats els problemes que presenta la traducció dels poemes de Màrius Torres al romanès quant al manteniment de les formes compositives, de la rima, etc., es presenta una síntesi de les solucions trobades. En molts casos va ser possible conservar els motlles formals dels poemes mitjançant el canvi en l'ordre de les paraules, l'equivalència entre un mot català i un sintagma romanès, l'equivalència entre un sintagma català i un mot romanès, la descomposició d'una paraula catalana en dues de romaneses, el trencament del vers original, etc. Però hi va haver casos en què per preservar el ritme i la referencialitat dels poemes, es va imposar la traducció en forma de vers lliure.

Mots clau: Biblioteca de Cultura Catalana, traducció de poesia, Màrius Torres, l'esfinx interior, romanès.

ENRIC BOU

Situació de Màrius Torres en el context de la poesia europea de la primera meitat del segle xx

L'article analitza la situació de Màrius Torres en el context de la poesia europea del primer terç del segle xx: com a lector i autor, com a traductor i amb atenció a la sintonia amb alguna de les grans ten-

dències del moment. L'enfocament es fa a partir de tres elements: les traduccions de poesia que va fer Màrius Torres, les afinitats amb alguns dels grans poetes de la tradició europea, i el comentari d'alguns poemes representatius: «La màscara», «En el silenci obscur d'unes parpelles closes...» o «*Abendlied*», que il·lustren la situació d'aquesta poesia en un context europeu.

Mots clau: poesia simbolista, Màrius Torres, traduccions, poesia europea, Baudelaire.

TERESA DEVESA & MONTSERRAT VILÀ
Màrius Torres, «*el crit etern de l'arrel i la semença*»

«El crit etern de l'arrel i la semença» vol ser una aportació a l'estudi de l'obra poètica de Màrius Torres, plantejada com a resultat d'un procés d'aprenentatge; en aquest cas, de l'alumnat de segon de batxillerat de l'INS Isaac Albéniz de Badalona, que llegia, en el curs 2010–2011, l'antologia *Com un foc invisible*. El grup d'estudiants cursava, alhora, la matèria de Llengües Clàssiques. La proposta de lectura neix, doncs, interdisciplinària; els versos del poeta són contemplats tenint en compte els mites i referents clàssics que, de manera esparsa, hi fan acte de presència: el mite de Narcís, la figura de l'Esfinx i l'escultura de Venus. Conclou la lectura clàssica dels textos escollits, els joves s'inspiren en el món poètic de Torres per fer una creació multimèdia que integra els versos del poeta en una prosa evocadora, il·lustrada amb dibuixos originals, i acompanyada d'imatge i música triada per ells mateixos.

Mots clau: projecte, aprenentatge, interdisciplinari, referents clàssics, multimèdia.

FRANCESC FOGUET I BOREU

El pensament polític de Màrius Torres (1934–1942)

Màrius Torres perfilà el seu pensament polític durant els anys de la Segona República espanyola i la immediata postguerra franquista. A partir de les peces periodístiques publicades a *La Jornada* (1934–1935) i *L'Ideal* (1936), i també dels seus escrits autobiogràfics i altres documents d'arxiu, la present comunicació analitza: (i) les fermes conviccions democràtiques i republicanes que tenia de jove com a militant de base d'ERC; (ii) el seu desencís, després de la desfeta republicana, en el poder transformador de la democràcia, perfectament compatible amb la denúncia del totalitarisme franquista, i (iii) l'aplicació que hagué de patir de la Llei de responsabilitats polítiques per la seva pertinença a Joventut Republicana de Lleida, que el convertí en una víctima més de la duríssima repressió franquista a les terres de Ponent durant la dictadura.

Mots clau: pensament polític, Màrius Torres, Segona República espanyola, dictadura franquista, repressió franquista.

DOMINIC KEOWN

Màrius Torres: entre diamants i rovell

A diferència d'alguns dels seus veïns peninsulars, Catalunya s'ha mostrat oberta a la influència internacional. I la Nova Cançó tipificaria aquesta consistència amb l'actualitat occidental en termes musicals i polítics. Amb referència a la versió musicada per Lluís Llach de la «Cançó a Mahalta» de Màrius Torres i la seua comparació amb el tema clàssic de Joan Baez «Diamonds and Rust», aquest assaig cerca de confirmar aquesta constància, refusant, alhora, tota classificació determinada pel familiar binomi reduccionista de compromís social o indulgència estètica. La conclusió és que aquesta metodologia més oberta podria aplicar-se profitosament, així mateix, a la recepció del vers contemporani.

Mots clau: Màrius Torres, Nova Cançó, Llach, Baez, Catalunya.

IRENE KLEIN

Edició i anàlisi de les composicions musicals de Màrius Torres

Aquest article presenta l'edició crítica de les partitures de Màrius Torres i en fa una anàlisi estilística i semiòtica, intentant relacionar-hi la concepció estètica del poeta. Les composicions musicals de Màrius Torres són, en definitiva, *lieder*. També ho són les composicions poètiques? Analitzem, doncs, quins poemes i poetes va musicar Torres i quina relació tenen amb la seua poesia, alhora que es veu de quina manera la poesia de Torres s'aproxima a la música, amb la voluntat que esdevinga *lieder*.

Mots clau: Màrius Torres, *lieder*, literatura comparada, música, poesia.

MIREIA LLEÓ

Màrius Torres: entre el barroc i el lied

La poesia de Màrius Torres manté una estreta relació amb la música. Es tracta d'una poesia íntima, sense estridències, moderada i a mitja veu, equilibrada i d'una gran bellesa. És per això que seria comparable amb el *lied*, una obra escrita per a ser cantada, de manera íntima, per un solista. Es tracta d'un gènere musical en què es crea un ambient d'intimitat i proximitat, en què música i poesia fan el mateix camí, lluny d'efectes, en l'estricta senzillesa d'una sola veu. Són nombrosos els poemes en els quals hi ha una referència al món de la música. L'autora intenta esbossar unes breus pinzellades d'alguns aspectes de la poesia de Màrius Torres en relació amb l'art musical.

Mots clau: música, *lied*, creences, bellesa, mort.

XAVIER MACIÀ & NÚRIA PERPINYÀ

Els motius de la caiguda i el vertigen en tres poemes de Màrius Torres

Anàlisi comparada del motiu literari de la caiguda en l'obra de Màrius Torres. S'observa que la funció del motiu varia en funció dels poemes i adquireix diversos sentits, des de l'eròtic fins al polític.

La comparança entre els poemes de temàtica muntanyenca i els relats de les seves excursions que trobem en el seu diari permet establir ponts d'unió i de divergència entre la realitat i la ficció.

Mots clau: caiguda, muntanya, abisme, vertigen, motiu, variació.

JORDI MALÉ

Una aproximació a les relacions entre art i literatura al període d'entreguerres

Entre mitjan anys deu i fins al final de la Guerra Civil, a Catalunya es van publicar molts llibres de poemes, força dels quals incloïen diferents tipus d'il·lustracions creades per artistes catalans de l'època. L'objectiu d'aquesta comunicació és estudiar les relacions entre artistes i poetes en aquells anys, des de les tertúlies en què participaren fins a les revistes en què publicaren conjuntament, i també les obres que els uns i els altres es van dedicar. Un segon objectiu és establir una tipologia de les edicions il·lustrades: la simple presència de petites il·lustracions en les portades i els colofons, les cobertes il·lustrades, els dibuixos dins del text i les obres en què cada poema va acompanyat de la seva corresponent il·lustració.

Mots clau: literatura, art, poesia, arts gràfiques, literatura comparada.

ALBERT MESTRES

Una fantasma com n'hi ha poques, de Màrius Torres: influències i estructura dramàtica

El 1935, Màrius Torres (1910–1942), abans d'ingressar al sanatori de Puig d'Olena, va escriure una única obra de teatre, *Una fantasma com n'hi ha poques*, publicada per primer cop el 2007, amb una introducció de Miquel Gibert. Torres, doncs, la va escriure als 25 anys, en el breu període que va exercir la medicina a Lleida i després dels cinc anys passats a Barcelona estudiant la carrera. L'obra, sens dubte insòlita en el context teatral català, coincideix amb l'auge del teatre noucentista (Soldevila, Millàs-Raurell) i amb la introducció del cinema sonor. En aquest article explorem les influències que es poden percebre en aquesta obra i en fem una anàlisi dramaturgica.

Mots clau: comèdia, lladre refinat, *pièce bien faite*, ironia escènica, equívoc.

OLGA NIKOLAEVA & ANDREI RODOSKI

La traducció com a font de coneixement. La poesia de Màrius Torres a Sant Petersburg

El traductor és un investigador especialment atent i, quan a més a més és professor, gaudeix de la possibilitat de compartir el coneixement amb els joves filòlegs establint un diàleg capaç de generar noves idees i visions inesperades. A la Rússia soviètica es van elaborar les bases teòriques de la traducció literària, que compta amb els noms de destacats poetes i intel·lectuals russos i amb un públic acostumat a la versificació rimada dels nostres clàssics dels segles XIX i XX. Amb l'edició a Sant Petersburg d'una antologia bilingüe de la poesia de Màrius Torres, els lectors russos poden fer els primers passos per descobrir l'obra d'aquest gran poeta català, que captiva pel seu to suau i intimista tractant dels temes universals.

Mots clau: poesia, versificació, imatge, antologia bilingüe, traducció.

JORDI OVIEDO

Màrius Torres en la literatura de Vicent Andrés Estellés

El treball analitza la relació de l'obra de Màrius Torres amb la del poeta valencià Vicent Andrés Estellés. En primer lloc, es planteja el concepte «influència literària» i les dificultats per adscriure relacions explícites i directes entre autors de la literatura contemporània, per tal com la tradició literària és compartida. En segon lloc, es revisa la presència textual de referències a Màrius Torres en l'obra estellesiana, arran del paradigma proposat per Pere Ballart sobre la diversa casuística que es pot observar en la poètica d'Estellés vers «l'intertext català». Les al·lusions a l'obra de Torres es troben tant en la prosa memorialística com en l'obra poètica; presenten nivells d'explicitació diversos i afecten la temàtica i el contingut, a més de les formes literàries emprades per Estellés. El tractament de la mort i la malaltia i l'ús de tankes constituïran els principals punts de contacte d'ambdues obres.

Mots clau: influència literària, Màrius Torres, Vicent Andrés Estellés, tanka, poesia catalana contemporània.

MARGARIDA PRATS

El diàleg epistolar de Màrius Torres i Mercè Figueras, testimoni d'un món perdut i d'una història d'afecte en un escenari singular

En el text s'aporta informació de primera mà, recuperada de converses amb Mercè Figueras, sobre el dia a dia al sanatori antituberculós de Puig d'Olena, on va conviure durant set anys amb Màrius Torres. També s'hi narra la història de la relació afectiva entre ella i el poeta i s'hi esbossa la reconstrucció d'un món perdut a partir dels principals temes tractats en les cartes creuades entre tots dos al sanatori esmentat entre 1936 i 1942. Finalment, es defensa la vigència d'aquest diàleg epistolar per la qualitat literària i la intensitat emocional, pel testimoni que aporta sobre la vida dels malalts en un sanatori antituberculós durant la Guerra Civil Espanyola i els primers anys de la dictadura franquista i per les primeres versions de poesies i les referències a creacions literàries del poeta.

Mots clau: cartes, vida, sanatori antituberculós, Màrius Torres, Mercè Figueras.

JOAQUIM RABASEDA

Contra la banalitat: les crítiques musicals de Màrius Torres

Entre el maig de 1934 i el gener de 1935, Màrius Torres va publicar articles de temàtica musical al setmanari *La Jornada*. L'estudi dels motius, valoracions i posicions que desenvolupaven permet reconstruir una mirada atenta de la programació cultural a la ciutat de Lleida, condicionada per l'experiència d'oient. La contribució de Torres a la crítica musical en català es posa en relació amb les tendències contemporànies d'aquest gènere periodístic a partir de paral·lelismes i contrastos, amb exemples concrets publicats en els diaris *La Publicitat* i *La Veu de Catalunya*, i al setmanari *Mirador*. Per tal de concretar la vinculació entre aquesta producció escrita de l'autor i la seva producció poètica, no només se situen les seves cròniques musicals en el context de la premsa catalana dels anys trenta, sinó que sobretot s'interpreten per definir un punt de vista estètic sobre la música, un dels temes principals de la seva poètica.

Mots clau: música, periodisme, crítica musical, estudis culturals, estètica.

JOSEP M. SALA-VALLDAURA

Màrius Torres vist per Josep Palau i Fabre

La tardana recepció poètica de Màrius Torres per part de Josep Palau i Fabre posa de manifest les adverses vicissituds de les lletres catalanes dels anys quaranta del segle xx. Així mateix, tot i compartir l'estimació per Riba, Baudelaire i el simbolisme, llurs obres poètiques palesen actituds i pràctiques molt distintes, a partir de les quals Palau fa una lectura ben particular de Màrius Torres.

Mots clau: Màrius Torres, Josep Palau i Fabre, recepció i comparació poètiques.

ÀXEL SANJOSÉ

Navegar per un riu paral·lel: traduint la poesia de Màrius Torres a l'alemany

A l'hora de traduir poesia d'una llengua romànica a l'alemany cal tenir en compte que això implica un canvi de sistema: d'una mètrica basada en el nombre de síl·labes i acompanyada d'una relativa abundància de rimes cap a un sistema amb alternança regular de síl·labes accentuades i no accentuades, i una freqüència molt inferior de mots rimables. Per tal de reproduir tant com sigui possible la musicalitat i el to de veu específic de la poesia de Màrius Torres, opto per concentrar-me en la capacitat de l'alemany de crear estructures rítmiques (per exemple, iàmriques) i relego la rima a un segon pla. Aquest bescanvi rima–ritme genera més flexibilitat i em permet una major fidelitat semàntica, sense deixar de banda l'aspecte formal.

Mots clau: traducció, alemany, sistema mètric, mètrica accentual, mètrica sil·làbica, rima, estructura rítmica, iambe, dàctil, to de veu.

MOISÉS SELFA

Poesia i escola: la didàctica de la mort a partir de la poesia de Màrius Torres

Aquesta és una proposta de treball amb estudiants de sisè d'educació primària a partir de quatre poemes de Màrius Torres que permeten treballar el concepte de mort i la seva didàctica: «Dolç àngel de la Mort...», «*Arbor Mortis*», «El temple de la mort», i «Així un núvol...». En aquests quatre poemes, el poeta tracta obertament del tema de la mort des de diferents punts de vista. Per treballar cada poema es parteix d'una seqüència de treball que comença amb la comprensió del text, segueix amb un diàleg sobre aspectes clau relacionats amb la mort i la seva didàctica i finalitza amb una activitat de composició de tipus oral o escrit. La nostra proposta mostrarà la seqüència de treball duta a terme amb aquests estudiants i les

mostres dels treballs fets per ells a partir de la lectura comprensiva d'aquests quatre poemes de Màrius Torres.

Mots clau: poesia, escola, lectura, mort, didàctica.

CARME TORRELLES

Didàctica de l'obra de Màrius Torres, avui

La proposta didàctica, adreçada als alumnes d'ensenyament secundari obligatori i de batxillerat, fomenta la creativitat, la recitació poètica i la comprensió del text poètic a través de l'anàlisi dels elements de natura presents en l'obra poètica de Màrius Torres.

Els joves llegeixen poesies de Torres, treballen la lectura, l'anàlisi de la forma i del contingut, fins a arribar a elaborar un audiovisual poètic d'imatges, amb la seva veu i l'anàlisi completa.

Mitjançant la classificació dels elements de natura descobreixen el to humà, metafísic, existencial i vital de la imatgeria creativa present en la poesia de Torres. Aquests elements de natura poètica són la base de la comprensió.

L'alumne classifica les imatges de natura i en fa el seu banc. Posteriorment, crearà el seu audiovisual mitjançant un programa d'edició de vídeo. Simultàniament, cerca la biografia de l'autor, del seu entorn històric i de lectures que el mateix Torres realitza. Així, els estudiants analitzen l'estrofisme o la creació retòrica de l'autor.

En aquest procés didàctic s'aconsegueix el gust per la lectura del gènere i s'amplien els recursos i les habilitats creatives en l'elaboració d'audiovisuals poètics, alhora que els joves desenvolupen raonaments crítics i assoleixen nous coneixements literaris.

Mots clau: poesia, natura, música, imatge, didàctica poètica, ensenyament secundari obligatori, batxillerat.

JOAN VENY

La llengua de Màrius Torres

Després d'una referència a la producció literària lleidatana de la primera meitat del segle xx i als estudis lingüístics fets per nord-occidentals abans de 1940, a més de subratllar l'extrema qualitat de l'obra de Màrius Torres, s'analitzen, d'una banda, aspectes lingüístics del seu discurs poètic, hereu del Noucentisme, allunyat de vulgarismes, net de dialectalismes, còmplice d'alguns arcaïsmes, refractari a les interferències i fidel a la normativa; d'altra banda, es posa en relleu, en el discurs espontani epistolar de la seva correspondència amb Mercè Figueras, la seva discreta permissivitat amb els diatopismes, una rica fraseologia popular, un relat esquitxat de gal·licismes i algun castellanisme, sense que hi faltin tocs d'ironia.

Mots clau: Màrius Torres, llengua literària, dialectologia, neologismes, arcaïsmes.

ARNAU VIVES

Lectures i traduccions orientalistes de Marià Manent en els anys 1918–1928

L'article fa una revisió de les primeres lectures i traduccions orientalistes de Marià Manent, que abasten referents xinesos, japonesos i hindús, i que li arribaren a través de traduccions angleses, franceses i castellanques, i, alhora, de poetes catalans que se'n feien ressò. Se n'ofereix una valoració global en el context cultural de les primeres dècades del segle xx i els primers anys de la producció literària del poeta, tenint en compte noves dades obtingudes en l'estudi dels seus dietaris i de la bibliografia existent sobre l'empremta orientalista en la poètica de Manent i la recepció de les estètiques orientals en la literatura catalana. L'aproximació s'emmarca entre 1918, l'època que registrem les primeres lectures orientalistes, i 1928, any de publicació de la primera antologia de poesia xinesa, *L'aire dauurat*.

Mots clau: Marià Manent, orientalisme, poesia oriental, traducció, dietari.

Abstracts

LLUÍS ALPERA

Confessions about the Poetry of Màrius Torres: from Poet to Poet.
(*Confessions sobre la poesia de Màrius Torres: de poeta a poeta*)

1. M. T. stayed true to the canons of the most dazzling and musical post-symbolism, following the steps of Verlaine, Baudelaire, Shelley, Heine, Riba and Maragall.
2. In certain themes —i.e. love, death, passage of time and seasons— M. T. keeps in mind the lyricism of Rainer M. Rilke, although critics have not emphasized it.
3. M. T. lyricism reaches its peak due to the brevity and strength of the formal expression, with clear and easy verses. Moreover, his voice is full of a unique musicality, which derives from the interaction between his lyrical and musical training, and of the correct lexical selection and strophe variety.
4. A poet who represents a quite steady balance between substance/form; concept/feeling; impulse/judgement; between literature and musical arpeggios, pulling out the best of the poetic diction.

Keywords: post-symbolism, Rilke, formal expression, civic concern, lyrical and musical vocation.

ANDRATX BADIA

The Image of Lleida between Magí Morera Galícia and Màrius Torres: Which City, Which Ideals? (La imatge de Lleida entre Magí Morera i Galícia i Màrius Torres: quina ciutat, quins ideals?)

Geopoetics allows us to understand the landscape as an artistic and human experience. According to this theoretical framework, the purpose of this article is to analyse in a comparative way the works of Magí Morera i Galícia and Màrius Torres so as to understand how the image of Lleida is built in them. Both writers, poets of the city, have some points in common but they diverge in their

ideological, political and aesthetic ideas, besides the fact that they belong to different generations. What consequences does this have on the projected image of Lleida? While Morera operates as Verdagner and gives to the city a mythic, heroic and legendary past, Torres evokes from his lyric standpoint a present city, about to disappear, which he idealizes as a private refuge against fascism and his disease. So, in this paper, we will see how Lleida is taking shape in the collective imagination also from its poets and, in this way, we will obtain a new and updated reading of their works.

Keywords: Geopoetics, Màrius Torres, Magí Morera i Galícia, Lleida, contemporary Catalan poetry.

JANA BALACCIU MATEI

«Îmi învățam cuvintele să iubească»: *I Taught my Words that They Must Love. Translating Màrius Torres: a Forceful Strategy Based in Love.* («Îmi învățam cuvintele să iubească»: *ensenyava els meus mots que cal estimar. Traduir Màrius Torres: una estratègia de força basada en l'amor*)

After having reviewed the problems raised by the translation into Romanian of Màrius Torres's poems—such as the maintenance of compositive structures and rhymes—the adopted solutions are summed up. The preservation of the poems' formal pattern was often possible because of the following strategies: change of the word order; equivalence between a Catalan word and a Romanian syntagm; equivalence between a Catalan syntagm and a Romanian word; division of a Catalan word into two Romanian words; and breaking of the original verse. However, in order to maintain the rhythm and preserve the referentiality of the verses it was sometimes necessary to translate them into free verses.

Keywords: Library of Catalan Culture, poetry translation, Màrius Torres, the inner sphinx, Romanian.

ENRIC BOU

Màrius Torres's Position in the Context of the European Poetry in the First Half of 20th Century. (Situació de Màrius Torres en el context de la poesia europea de la primera meitat del segle xx)

This article focuses on Màrius Torres's situation in the context of European poetry in the first third of the twentieth century: as a reader and author, as a translator and regarding his interest in great poetical trends of the time. The analysis is based on three elements: Màrius Torres's poetry translations; his affinities with some significant European poets, and the commentary of some representative poems: «The Mask» («La màscara»), «In the Obscure Silence of Closed Eyelids» («En el silenci obscur d'unes parpelles closes...»), «Abendlied» («Abendlied,») which illustrate the situation of his poetry in an European context.

Keywords: Symbolist poetry, Màrius Torres, translations, European poetry, Baudelaire.

TERESA DEVESA & MONTSERRAT VILÀ

Màrius Torres, «The Eternal Cry of the Root and the Seed». (Màrius Torres, «el crit etern de l'arrel i la semença»)

The Eternal Cry of the Root and the Seed (El crit etern de l'arrel i la semença) aims at contributing to the study of the poetic work of Màrius Torres, raised as a result of a learning process; in this case, of the secondary school students of the INS Isaac Albéniz of Badalona, who read, in the 2010-2011 [academic year], the anthology *As an Invisible Fire (Com un foc invisible)*. The group of students attended, at the same time, the subjects of Classical Languages. Therefore, the reading proposal rises from an interdisciplinary approach: the verses of the poet are contemplated in the light of the myths and classical references that occasionally appear. For instance, the myth of Narcissus, the figure of the Sphinx, and the Venus sculpture. Once concluded the *classical* reading of the chosen texts, the youngsters are inspired by the poetic world of Torres to create a multimedia work. This students' project integrates the verses of the

poet in an evocative prose, which is illustrated with original drawings and accompanied by images and music chosen by themselves.

Keywords: project, learning, interdisciplinary, classical references, multimedia.

FRANCESC FOGUET I BOREU

Màrius Torres's Political Thinking (1934-1942). (El pensament polític de Màrius Torres (1934-1942))

Màrius Torres outlined his political thinking during the years of the Second Spanish Republic and the immediate Francoist post-war period. Based on the journalistic pieces published in *La Jornada* (1934-1935) and *L'Ideal* (1936), as well as his autobiographical writings and other archival documents, the present communication analyses: (I) the firm democratic and republican convictions when was young as the ERC base militant; (II) his disenchantment, after the republican defeat, in the transformative power of democracy, perfectly compatible with the denunciation of Franco's totalitarianism, and (III) the application that had to suffer from the Law of Political Responsibilities for his belonging to Joventut Republicana de Lleida, which turned him into a victim of the toughest Francoist repression within his land during the dictatorship.

Keywords: Political thought, Màrius Torres, Second Spanish Republic, Franco dictatorship, Francoist repression.

DOMINIC KEOWN

Màrius Torres: Between Diamonds and Rust. (Màrius Torres: entre diamants i rovell)

Unlike some of its peninsular neighbours, Catalonia has warmly received cultural influence from abroad. The Nova Cançó would typify this consistency with global engagement in both musical and political terms. With reference to Lluís Llach's inspired version of

Màrius Torres's «Song for Mahalta» («Cançó a Mahalta») and its comparison with Joan Baez's classic «Diamonds and Rust», this essay seeks to underline such constancy whilst refuting the validity of any simple binary classification as determined by social commitment or aesthetic indulgence. It is concluded that this less restrictive method of assimilation could also be profitably applied to the reception of contemporary verse.

Keywords: Màrius Torres, Nova Cançó, Llach, Baez, Catalonia.

IRENE KLEIN

Edition and Analysis of Màrius Torres's Musical Compositions.
(*Edició i anàlisi de les composicions musicals de Màrius Torres*)

This article presents the critical edition of Màrius Torres's scores and performs a stylistic and semiotic analysis, trying to relate the poet's aesthetic conception. The musical compositions of Màrius Torres are, in short, *Lieder*. Are his poetic compositions too? We analyse what poems and poets set Torres to music and how do they relate to his poetry. At the same time, we can see how Torres's poetry approaches music in order to become *Lieder*.

Keywords: Màrius Torres, *Lieder*, comparative literature, music and poetry.

MIREIA LLEÓ

Màrius Torres: between the Baroque and the Lied. (Màrius Torres: *entre el barroc i el lied*)

The poetry of Màrius Torres has a close relationship with music. It is an intimate poetry, without stridencies, weighted and of great beauty. It is for this that it could be compared with the *lied*, a work written to be sung, intimate, by a soloist. It is a musical genre that creates an atmosphere of intimacy and proximity, where music and poetry go the same way, far from effects, in the strict simplicity of a

single voice. In numerous poems Màrius makes a direct reference to the world of music. This research tries to outline some aspects of the poetry of Màrius Torres in relation to music.

Keywords: music, *lied*, beliefs, beauty, death.

XAVIER MACIÀ & NÚRIA PERPINYÀ

The Motifs of the Fall and the Vertigo in Three Poems of Màrius Torres. (Els motius de la caiguda i el vertigen en tres poemes de Màrius Torres)

Comparative analysis of the literary motif of the Fall into the work of Marius Torres. As we can see, the function of the motif varies according to the poems and acquires various meanings, including the erotic and the politic ones.

The comparison between the poems that take place in the mountains and Torres's writings about his hiking experiences on his diary allows the establishment of bridges of union and divergence between reality and fiction.

Keywords: fall, mountain, abyss, vertigo, motif, variation.

JORDI MALÉ

An Approach to the Relationships between Art and Literature in the Inter-war Years. (Una aproximació a les relacions entre art i literatura al període d'entreguerres)

Between 1914 and the end of the Civil War in Catalonia, many poetry books were published, and plenty of them included different types of illustrations created by Catalan artists of the time. The aim of this paper is to study the relationships between artists and poets in those years, from the gatherings in which they participated to the magazines in which they published together, as well as the works that were devoted to each other. A second aim is to establish a typology of illustrated editions: the simple presence of small illustrations on the covers and colophons, the illustrated covers, the

drawings within the text and the books in which each poem has its corresponding illustration.

Keywords: literature, art, poetry, graphic arts, comparative literature.

ALBERT MESTRES

A Female Ghost as Few Exist, of Màrius Torres: influences and dramatic structure (Una fantasma com n'hi ha poques, de Màrius Torres: influències i estructura dramàtica?)

In 1935, Màrius Torres (1910-1942), before entering the sanatorium of Puig d'Olena, wrote a single play, *A Female Ghost as Few Exist (Una fantasma com n'hi ha poques)*, published for the first time in 2007, with an introduction by Miquel Gibert. Torres, then, wrote it at the age of 25, in his brief period as a doctor in Lleida and after having spent five years in Barcelona studying medicine. The work, undoubtedly unusual in the Catalan theatrical context, coincides with the rise of the *Noucentista* theatre (Soldevila, Millàs-Raurell) and with the introduction of sound cinema. In this article we explore the influences that can be perceived in this work and we do a dramatic analysis of it.

Keywords: comedy, white glove thief, pièce bien faite, scenic irony, misunderstanding.

OLGA NIKOLAEVA & ANDREI RODOSKI

Translation as a Source of Knowledge. The Poetry of Màrius Torres in Saint Petersburg. (La traducció com a font de coneixement. La poesia de Màrius Torres a Sant Petersburg)

A translator is a specifically attentive explorer, and when that translator happens to be a teacher as well, he gets a possibility to share his knowledge with young philologists by establishing a dialog, which is capable of creating new ideas and unexpected points

of view. Theoretical bases of artistic translation, which outstanding Russian poets and intellectuals were occupied with, were developed in Soviet Russia. The artistic translation immutably roused interest of a reading public that got used to rhymed versification by our classics of the 19th-20th centuries. Now —with the publishing in Saint Petersburg of the bilingual anthology of poems by Marius Torres— the Russian reader will discover for himself the works of that prominent Catalan poet.

Keywords: poetry, versification, image, bilingual anthology, translation.

JORDI OVIEDO

Màrius Torres in the Literature of Vicent Andrés Estellés. (Màrius Torres en la literatura de Vicent Andrés Estellés)

In this article the relationship between the poetry of Màrius Torres and of the Valencian writer Vicent Andrés Estellés is discussed. Firstly, it is exposed the concept of «literary influence» and the difficulties to assign explicit and direct relations between authors of contemporary literature, because of the way in which the literary tradition is shared. Then, the presence of textual references to Màrius Torres in Estellés poetry is analysed, following the paradigm proposed by Pere Ballart (2013) on the diverse characteristics that can be observed in the poetics of Estellés regarding «the Catalan intertext». The allusions to Torres work can be found either in autobiographical prose as well as in poetic works; present different levels of explanation and have an effect both on the subject matter and on the content, in addition to the literary forms used by Estellés. The treatment of death and disease and the use of *tankas* will be the main points of contact between both works.

Keywords: Literary influence, Màrius Torres, Vicent Andrés Estellés, *tanka*, Catalan contemporary poetry.

MARGARIDA PRATS

The Epistolary Dialogue of Màrius Torres and Mercè Figueras, Testimony of a Lost World and of a Story of Affection in a Singular Setting. (El diàleg epistolar de Màrius Torres i Mercè Figueras, testimoni d'un món perdut i d'una història d'afecte en un escenari singular)

In the text, first-hand information, recovered from Màrius's conversations with Mercè Figueras, is provided. These conversations dealt about the daily life in the antituberculous sanatorium of Puig d'Olena, where she lived together with Màrius Torres for seven years. The text also narrates the story of the affective relationship between she and the poet. Moreover, it suggests a reconstruction of a lost world based on the main topics dealt in the letters exchanged between them in the previously mentioned sanatorium between 1936 and 1942.

Finally, the validity of this epistolary dialogue is defended for its literary quality and its emotional intensity, for the testimony that it provides about the patients' lives in an antituberculous sanatorium during the Spanish civil war and the first years of the Francoist dictatorship and for the first versions of poetry and the references made to literary creations of the poet.

Keywords: letters, life at antituberculous sanatorium, Màrius Torres, Mercè Figueras.

JOAQUIM RABASEDA

Against Banality: Musical Criticism of Màrius Torres. (Contra la banalitat: les crítiques musicals de Màrius Torres)

From May 1934 to January 1935, Màrius Torres published articles on musical themes in the weekly *La Jornada*. The study of the reasons, valuations and positions that he developed allow to rebuild an attentive view to the cultural programming in the city of Lleida, conditioned by his own listener experience. Torres's contribution to musical criticism in Catalan is raised in relation to the contemporary tendencies of this journalistic genre based on parallelisms

and contrasts with specific examples published in the newspapers *La Publicitat* and *La Veu de Catalunya*, and in the weekly *Mirador*. In order to specify the link between this written production of the author and his poetical production, not only are their musical chronicles analysed in the context of Catalan press of 1930s, but they are also interpreted, above all, to define a point of aesthetic view of music, one of the main themes of his poetics.

Keywords: music, journalism, musical criticism, cultural studies, aesthetics.

JOSEP M. SALA-VALLDAURA

Màrius Torres seen by Josep Palau i Fabre. (Màrius Torres vist per Josep Palau i Fabre)

The delayed poetic reception of Màrius Torres by Josep Palau i Fabre reveals the adversities that Catalan literature had to face during 1940s. In a similar fashion and despite sharing the love for Riba, Baudelaire and symbolism, their poetic work show very different attitudes and practices from which Palau makes a very particular reading of Màrius Torres's work.

Keywords: Màrius Torres, Josep Palau i Fabre, reception, poetic comparison.

ÀXEL SANJOSÉ

Sailing in a Parallel River: translating Màrius Torres's poetry into German. (Navegar per un riu paral·lel: traduint la poesia de Màrius Torres a l'alemany)

When translating poetry from a Romance language into German it is crucial to take into account that a change of the metrical frame is implied: from a syllable counting system and a high occurrence of rhyming words to a system with regular alternation of stressed and unstressed syllables and far less frequent rhyme constellations.

In order to reproduce as much as possible the musicality and the specific tone of voice of Màrius Torres's poems, my approach is to focus on the German potential for rhythmification (e.g. using iambic structures) while relegating rhyme to a secondary level. This rhyme-to-rhythm shift generates a greater flexibility and allows for more semantic accuracy without neglecting the formal aspect.

Keywords: translation, German, metrical system, accentual metric, syllabic metric, rhyme, rhythmic structure, iamb, dactyl, pitch of voice.

MOISÉS SELFA

Poetry and School: the Didactics of the Death based on Màrius Torres's Poetry. (Poesia i escola: la didàctica de la mort a partir de la poesia de Màrius Torres)

This is a proposal to work with students of 6th Primary Education from 4 poems of Màrius Torres that allow to work the concept of death and its didactics: «Sweet Angel of Death» («Dolç àngel de la Mort...»); «*Arbor Mortis*» («*Arbor Mortis*»); «The Temple of the Death» («El temple de la mort»); «Thus a cloud» («Així un núvol...»). In these four poems, the poet treats openly the issue of death from different points of view. In order to manage each poem, we start from a sequence of work that begins with the understanding of the text, continues with a dialogue on key aspects related to death and its didactics, and ends with an activity of oral or written composition. Our proposal will show the sequence of work carried out with these students and the samples of their assignments based on the comprehensive reading of the four poems by Màrius Torres referred to above.

Keywords: poetry, school, reading, death, didactic.

CARME TORRELLES

Teaching Màrius Torres's Work, Today. (Didàctica de l'obra de Màrius Torres, avui)

The teaching proposal, aimed at compulsory high school students and baccaureate, promotes creativity, poetic rhapsody and the understanding of the poetic text through the analysis of the elements which are related to nature present in the poetic work of Màrius Torres.

Young people read Torres's poetry, work on its reading, and they also analyse the form and content until they create a poetic view of images, with its own voice and the complete analysis.

When classifying the elements of nature, students discover the human, metaphysical, existential and vital tone of the creative imagery present in Torres's poetry. These elements of a poetic nature are the basis of the understanding of his poems.

Students classify the images of nature and do their ban. Later, they create their film using a video editor. Simultaneously, they look for the biography of the author, his historical context and readings that Torres himself has done. Thus, students analyse the strophism or the rhetorical creation of the author.

In the present didactic process, the taste for the reading of the genre is achieved. Resources and creative abilities are expanded when elaborating these poetic views. Simultaneously, young people develop critical thinking and achieve new literary knowledge.

Keywords: poetry, nature, music, image, poetic teaching, bachelor's degree.

JOAN VENY

The Language of Màrius Torres. (La llengua de Màrius Torres)

After having referred to the literary production of Lleida during the first half of the twentieth Century and to the linguistic studies carried by the northern-occidentals before 1940, in addition to having pointed out the extreme quality of Marius Torres's work,

some of his linguistic aspects are analysed. On the one hand, those features related to his poetical speech, which is inherited from the Noucentisme, distanced from vulgarisms, clear of dialectalisms, prone to some archaisms, resistant to interferences and loyal to the normative. On the other hand, his literary style is analysed within the spontaneous epistolary discourse of his correspondence with Mercè Figueras. In these letters, Marius's voice shows a discrete overtolerance regarding diatopisms, a rich popular phraseology, a tendency to include some gallicisms as well as Spanish expressions, all furnished with a pinch of irony.

Keywords: Màrius Torres, literary language, dialectology, neologisms, archaisms.

ARNAU VIVES

Readings and Orientalist Translations of Marià Manent in the Years 1918-1928. (Lectures i traduccions orientalistes de Marià Manent en els anys 1918-1928)

This article reviews the first eastern readings and translations of Marià Manent, which include Chinese, Japanese and Hindu works, to which he came into contact through English, French and Spanish translations, as well as by Catalan poets who referred to them. The study provides an overall assessment of the cultural context of the early twentieth century and the first years of the poet's literary production, in light of new information obtained in the study of his diaries and a review on the existing literature on the orientalist footprint in his poetry and the reception of Eastern aesthetics in the Catalan literature. The article covers the period between 1918, year of the first records of his orientalist readings, until the publication of the first anthology of Chinese poetry *The Golden Air (L'aire daurat)* in 1928.

Keywords: Marià Manent, orientalism, oriental poetry, translation, diary.

Sobre els autors

LLUÍS ALPERA

Ha desenvolupat una prolífica obra poètica, a més d'altres realitzacions com a crític i animador cultural. Ha publicat nombrosos articles en diaris i en revistes científiques i culturals. Fou fundador i professor del Departament de Filologia Catalana de la Universitat d'Alacant. Al llarg de la seua dilatada carrera ha obtingut nombrosos premis i reconeixements, com el Premi de la Crítica dels Escriptors Valencians de poesia, el Premi de l'Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana o el Premi Ausiàs March. És membre d'honor de l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana. Ha publicat llibres de crítica literària i sociolingüística, entre els quals els sis volums de *Poetes valencians i altres escrits*, *Poesia i societat a l'edat mitjana* (amb R. Puértolas), *Talaia de Migjorn*, *Des de l'Aitana al Canigó*, *Lectures de sociolingüística i filologia o Lírica contemporània i altres escrits*, i diverses antologies sobre V. A. Estellés, J. Valls, Maria Beneito, C. Sánchez Cutillas i Jaume Brú i Vidal. Acaba de publicar *Ulisses i la Mar dels Sargassos. Poesia 1963–2017* (Onada Edicions, 2017).

ANDRATX BADIA

És escriptor i llicenciat en filologia catalana (Universitat de Lleida, 2006) amb Premi Extraordinari, i actualment elabora la tesi doctoral sobre la narrativa de Joan Barceló i Cullerés. Té el màster en Ensenyament d'Espanyol/Català per a Immigrants (UdL, 2014) amb Premi Extraordinari, i és professor lector d'Estudis Catalans a la Universidade de Santiago de Compostela. En el camp de la recerca, és coeditor amb Joan Ramon Veny-Mesquida i Jordi Malé del llibre *Lectures de literatura catalana: noves aproximacions* (Lleida, 2009) i va col·laborar en l'edició de *Les idees literàries al període d'entreguerres. Antologia de textos* (Lleida, 2012), elaborat per Jordi Malé. El 2013 va guanyar la Crida als Escriptors Joves de Serra d'Or amb un article sobre Joan Barceló. Les seues línies d'investigació principals són la narrativa dels anys setanta, la literatura fantàstica, la geopoètica o la ironia.

JANA BALACCIU MATEI

Doctora en filologia romànica, va ser investigadora de l'Institut de Lingüística de Bucarest fins al 2005. L'any 1998 va iniciar la col·lecció «Biblioteca de Cultura Catalana», publicada per l'editorial Meronia de Bucarest, que comprèn 41 títols, tant de llegat literari patrimonial com de literatura contemporània de tot el sistema literari català. Com a traductora, ha traduït al romanès obres canòniques de la literatura catalana d'autors com Ramon Llull, Mercè Rodoreda, Jaume Cabré, Pere Calders, Maria-Mercè Marçal, Montserrat Abelló, Maria Barbal, Carme Riera, Miquel Àngel Riera o Ramon Solsona, entre d'altres.

ENRIC BOU

És doctor en filologia catalana (Universitat Autònoma de Barcelona). Actualment és *professore ordinario* (catedràtic) a la Universitat Ca' Foscari Venezia i coordinador del doctorat en Lingue, Culture e Società Moderna. Els seus interessos de recerca, sempre des d'una perspectiva comparatista, cobreixen una àmplia gamma de temes de la literatura espanyola i catalana i inclouen la poesia (estudis i edicions de Guerau de Liost o Pedro Salinas), l'autobiografia, les relacions entre l'art i la literatura, la ciutat i la literatura i el cinema. Dirigeix el projecte MELILF (Migration and Everyday Life. Iberian Literature and Film). El seu últim llibre és un assaig sobre l'espai, *Invention of Space. City, Travel and Literature* (Vervuert-Iberoamericana, 2013) / *La invenció de l'espai. Ciutat i viatge* (Universitat de València, 2013). Ha estat president de la North American Catalan Society (2007–2010) i actualment és el president de l'Associazione Italiana di Studi Catalani. Ha dirigit la *Catalan Review* (2010–2017) i la *Rassegna Iberistica* (2014–...).

TERESA DEVESA

Llicenciada en filologia clàssica (grec) i catalana (segona llicenciatura), és catedràtica d'institut i des de 1992 treballa de professora de clàssiques a l'IES Isaac Albéniz de Badalona, a l'equip directiu del qual ha pertangut durant molts anys en el càrrec de coordinadora pedagògica. Amb la participació de l'alumnat de clàssiques, ha creat i editat diversos blogs docents (*De itinere, Lege me, Baetulonis*

Schola, *Hemeroteca clàssica*, *Clàssics arreu*) i gestiona el recull de llatinismes i expressions llatines de l'espai web *Llatinismes in situ*. Com a encarregada de l'espai de plurilingüisme de l'institut, també coordina les aportacions que professorat i alumnat fan a *GEPSTERS*, el blog creat *ad hoc*. Així mateix, en nombroses ocasions ha realitzat activitats compartides amb el Departament de Català: Viquilletra, lectures poètiques a la biblioteca, jornades conjuntes amb el conservatori de Badalona... És una de les responsables del projecte pedagògic *Baetulonis Schola*, que combina l'aprenentatge i servei amb la reconstrucció històrica en el marc del festival *Magna Celebratio*, organitzat pel Museu de Badalona.

FRANCESC FOGUET I BOREU

Doctor en filologia catalana per la UAB, és professor de literatura catalana de la Facultat de Filosofia i Lletres d'aquesta universitat. Especialista en teatre català modern i contemporani, ha publicat diversos estudis sobre el període de la guerra i la revolució de 1936–1939. Entre els seus darrers llibres, destaquen *El teatro catalán en el exilio republicano de 1939* (2016) i, amb Sharon G. Feldman, *Els límits del silenci. La censura del teatre català durant el franquisme* (2016). Pertany al Grup d'Estudis d'Història de la Cultura i dels Intel·lectuals de la UB i al Centre d'Estudis sobre les Èpoques Franquista i Democràtica de la UAB. Participa també en el Projecte de Recerca en Arts Escèniques de l'Institut del Teatre de Barcelona. Coordina el màster universitari en Estudis Teatral de la UAB.

DOMINIC KEOWN

És catedràtic d'estudis catalans a la Universitat de Cambridge. Entre les seues publicacions destaquen les seues reflexions sobre la dimensió ideològica de la cultura catalana, amb monografies sobre la literatura i articles sobre el cinema. Va editar *A Companion to Catalan Culture* (2011), i ha produït edicions crítiques bilingües d'obres clau de Salvat-Papasseit, Valle-Inclán, Joan Fuster i Vicent Andrés Estellés. És l'editor fundador de la revista acadèmica en línia *Journal of Catalan Studies* i redactor en cap de les publicacions ocasionals de l'Anglo-Catalan Society.

IRENE KLEIN

Ha estudiat filologia catalana i el màster d'Assessorament Lingüístic i Cultura Literària a la Universitat de València, amb un Treball de Final de Màster que estudia la relació entre Màrius Torres i la música. Paral·lelament, cursa els estudis superiors d'interpretació en l'especialitat de piano al Conservatori Superior de Música de València. Actualment fa classes de català com a lectora a les universitats de Mannheim i Heidelberg (Alemanya).

MIREIA LLEÓ

És autora dels poemaris *Brots d'enyor* (Columna, 1996), *Amb terra al pensament* (Parsifal Edicions, 1999), *Parc encès* (Columna, 2000), *Laberints secrets* (Cossetània Edicions, 2001), *Batecs a cor obert* (La Comarcal edicions, 2002), *Per un vers* (Témenos Edicions, 2009), *Mirall de versos. Rosa Leveroni en la memòria 1910–1985* (Témenos Edicions, 2011) i *Camins lluent de rosada. Propostes de creació poètica a partir de l'obra de Joan Salvat-Papasseit* (Témenos Edicions, 2018). Ha publicat poemes en diferents revistes i llibres col·lectius. Ha col·laborat amb l'Aula de Poesia de Barcelona, a la revista *Poetari* i, des de fa uns anys, a *Revista de Girona*.

XAVIER MACIÀ

Poeta i professor a la Universitat de Lleida de literatura catalana contemporània. Especialista en l'obra de Gabriel Ferrater i de Joan Vinyoli i en la literatura de Ponent. Entre els seus llibres, destaquen: *Amb el temps a favor* (2003), *R.I.P.* (2005), *Matèria elemental* (2009, Premi Maria Mercè Marçal) i *Obre les mans* (2015, Premi Ausiàs March). També ha conreat el teatre amb *La carretera i el mur* (2003, Premi Les Talúries) i amb la cantata *La nit del caragol* (2008). Actualment, és editor de la col·lecció de poesia «La Suda» de Pagès Editors de Lleida.

JORDI MALÉ

Professor de literatura catalana a la Universitat de Lleida. S'ha centrat en l'estudi de la literatura catalana contemporània, tant en el seu vessant creatiu com en els de la història i la crítica literàries. Ha publicat edicions de Pere Calders (*Antaviana*, 2011) i Carles Riba (*Tres suites*, 1993; *Súnion*, 1995; *Cor delatat. Antologia poètica comenta-*

da, 2010); articles sobre Josep Pla, Marià Manent, Joan Brossa, Carles Riba, Jesús Moncada i Jordi Coca, entre altres autors, i monografies sobre Josep Carner («*Auques i ventalls*», de Josep Carner, 1995) i, especialment, Carles Riba (*Carles Riba i el Noucentisme. Les idees literàries*, 1995; *Poètica de Carles Riba. Els anys del postsimbolisme*, 2001; *Carles Riba i la traducció*, 2007), a més del volum *Les idees literàries al període d'entreguerres. Antologia de textos* (2012).

ALBERT MESTRES

És escriptor, traductor i director d'escena. Ha publicat poesia (*Nous*, 2013), textos dramàtics (*Temps real*, 2007), novel·la (*La novel·la d'Albert Puig*, 2016), contes (*L'instant*, 2015) i assaig (*Breu tractat sobre la mort i la bellesa*, 2013). Ha estrenat diverses òperes, accions poètiques, espectacles i obres de teatre. Ha traduït el marquèes de Sade, Villiers de L'Isle-Adam, Marcial, T. Landolfi, C. Nodier, G. Steiner, F. Pessoa, A. Baricco, J. P. Sartre, J. M. Synge, Th. de Quincey, J. Racine, J. Ford, P. Aretino, S. T. Coleridge o G. Polet. Actualment és professor de l'Institut del Teatre de Barcelona.

OLGA NIKOLAEVA

És traductora, filòloga i professora a la Universitat Estatal de Sant Petersburg. S'ha encarregat de la versió russa de la peça teatral *Plou a Barcelona*, de Pau Miró. És autora d'una sèrie d'articles sobre Salvador Espriu i de traduccions del català al rus d'algunes obres de Pere Calders, Josefa Contijoch i Narcís Comadira, publicades en antologies de literatura catalana editades a Sant Petersburg.

JORDI OVIEDO

Doctor en filologia catalana per la Universitat d'Alacant. Ha preparat l'edició crítica del *Segon del Cartoixà* (1500), de l'escriptor valencià Joan Roís de Corella, per a l'Acadèmia Valenciana de la Llengua. Ha organitzat el fons personal del poeta Vicent Andrés Estellés com a tasca prèvia a la reedició de les seues obres, projecte del qual forma part i d'on deriven la major part de les seues publicacions. De manera concreta, ha tingut cura de l'estudi i l'edició del volum de l'*Obra completa revisada IV* de Vicent Andrés Estellés (2017) i en prepara el volum cinquè.

Actualment, treballa com a professor del Departament de Didàctica de la Llengua i la Literatura a la Universitat Catòlica de València «Sant Vicent Màrtir»; és també membre del grup d'innovació docent Geografies Literàries 3.0, adscrit a la Universitat de València.

NÚRIA PERPINYÀ

Escriptora i professora a la Universitat de Lleida de teoria de la literatura. Especialista en l'obra de Gabriel Ferrater, en literatura romàntica i en teatre avantguardista. Entre les seves novel·les destaquen: *Una casa per compondre* (2001), *Mistana* (2005) i *Al vertigen* (2013). També ha conreat el teatre: *Els privilegiats* (2007) i *Els cal·lígrafs* (2011). Com a assagista, ha publicat *Las criptas de la crítica. Veinte lecturas de la «Odisea»* (2008), *Más que una máquina* (2010, premi d'assaig Siglo XXI) i *Ruins, Nostalgia and Ugliness. Five Romantic Perceptions of the Middle Ages* (2014). Actualment prepara un llibre d'assaig sobre teatre català d'avantguarda i una novel·la sobre internet.

MARGARIDA PRATS

Mestra i doctora en filologia catalana. Professora titular de didàctica de la llengua i la literatura a la Universitat de Barcelona. Dirigeix el grup d'innovació docent consolidat GIDC-DLL d'aquesta universitat i és membre del grup de recerca POCIÓ de la UB. Col·labora amb la Càtedra Màrius Torres de la Universitat de Lleida.

Ha tingut cura de les darreres edicions de poesia de Màrius Torres, ha publicat articles sobre el poeta en revistes com *Llengua i Literatura* i és autora del pròleg a una antologia al romanès. En el camp de la poesia per a infants ha publicat en revistes com *Faristol*, *Temps d'Educació* i *Caplletra*. Va ser guardonada amb el X Premi Aurora Díaz Plaja per «La poesia per a infants. Estat de la qüestió en llengua catalana» (https://www.escriptors.cat/?q=aelc_premisdiazplaja_prats).

JOAQUIM RABASEDA

Compositor, llicenciat en història de l'art per la Universitat de Girona (1997) i en història i ciència de la música per la Universi-

dad de Granada (1999), i és doctor per la Universitat Autònoma de Barcelona (2006). Professor d'història i anàlisi musical a l'Escola Superior de Música de Catalunya des de 2001, actualment és cap del Departament de Musicologia. Escriu habitualment a la revista cultural *L'Avenç* i des de 2001 participa activament en treballs de camp etnomusicològics dirigits pel doctor Jaume Ayats en diferents països de la Mediterrània. És autor de la monografia *Els himnes nacionals: una primera introducció* (Documenta Universitària, 2011) i coautor de diferents llibres, entre els quals *Córrer la sardana: balls, joves i conflictes* (Rafael Dalmau, 2006); *Xavier Cugat i Mingall* (Ajuntament de Girona, 2017), i *Llorenç Pagans: la veu dels impressionistes* (Fundació Valvi, 2017).

ANDREI RODOSSKI

Poeta, traductor, doctor en filologia i professor a la Universitat Estatal de Sant Petersburg, és autor de les versions russes de poemes de Màrius Torres, Rosa Leveroni, David Jou i Joan Margarit, i traductor de la poesia i prosa portugueses, que tradueix també d'altres llengües. És coneixedor de la literatura russa i estrangera, i ha publicat nombrosos articles sobre qüestions literàries.

JOSEP M. SALA-VALLDAURA

Ha estat catedràtic de literatura espanyola a la Universitat de Lleida. La seva recerca s'ha orientat especialment cap a la publicació i l'estudi del teatre en castellà i català del segle XVIII i, també, cap a la poesia del segle XX. Ha alternat la dedicació acadèmica amb el conreu de la poesia, la crítica literària i l'assaig.

ÀXEL SANJOSÉ

Poeta, traductor i filòleg catalano-alemany. Nascut a Barcelona, a finals dels anys setanta es traslladà a Munic, on cursà estudis de filologia alemanya. Treballa en una companyia de disseny gràfic i comunicació i és professor adjunt de l'Institut de Literatura Comparada de la Universitat de Munic. Ha escrit dos poemaris en llengua alemanya i ha publicat versions en alemany d'*Els miralls* i *L'espai desert*, de Pere Gimferrer; *Llibre de Sinera* i el cicle «La roda del temps», de Salvador Espriu; l'antologia *Vier nach*, amb textos

d'Enric Casasses, Eduard Escoffet, Arnau Pons i Víctor Sunyol, així com traduccions de diverses tries de poemes, entre d'altres de Joan Vinyoli, Feliu Formosa i Carles Rebassa. Actualment està preparant un recull de poemes de Màrius Torres en versió bilingüe.

MOISÉS SELFA

És professor agregat a l'Àrea de Didàctica de la Llengua i la Literatura de la Universitat de Lleida. Doctor en filologia (2000) per la Universitat de Lleida. És, a més, coordinador del grau de Mestre d'Educació Infantil a la Facultat d'Educació, Psicologia i Treball Social (UdL). Una de les seves línies actuals de recerca és la didàctica de la poesia en lectors d'educació infantil i primària a partir de textos creats per a aquests nivells lectors, així com les adaptacions per a adults que es publiquen d'aquests textos.

CARME TORRELLES

Alumna de doctorat de la Universitat de Lleida; antiga professora d'EGB; llicenciada en filologia catalana, opció comuna; professora i catedràtica de llengua catalana i literatura catalana a l'INS Joan Coromines de Pineda de Mar.

JOAN VENY

És catedràtic emèrit de la Universitat de Barcelona i membre de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans. Format a les universitats de Barcelona, Lovaina i Poitiers, és autor de quaranta llibres, entre els quals *Els parlars catalans* (Palma, 13a ed., 2002), *Introducció a la dialectologia catalana* (Barcelona, 1985) i *Paraules en l'espai, el temps i la norma* (Barcelona, 2017), i de més de 400 articles sobre dialectologia, geolingüística, història de la llengua, etimologia, contacte de llengües, etc., publicats en revistes nacionals i internacionals i miscel·lànies d'homenatge. És coautor de l'*Atlas lingüístic del domini català* (Barcelona, I-VIII, 2002-2016), que recull la variació dialectal de tota l'àrea lingüística, i autor del *Petit atlas lingüístic del domini català* (I-VI, 2007-2016), que en fa una interpretació històrica i motivacional. Ha estat president de l'Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes i del Consell Supervisor del Termcat, i ho és de l'*Atlas Linguistique Roman* (Grenoble).

Dirigeix el projecte de recerca Variació i Canvi Lingüístic: Scripta i Projectió Dialectal, i és director de la revista *Estudis Romànics*, de l'Institut d'Estudis Catalans. És doctor honoris causa per les universitats de València i de les Illes Balears. Ha rebut, entre altres guardons, la Creu de Sant Jordi de la Generalitat de Catalunya, el Premi de la Fundació Catalana per a la Recerca i la Medalla d'Or del Govern de les Illes Balears.

MONTSERRAT VILÀ

És doctora en filologia catalana per la Universitat de Barcelona (2008). Els seus estudis s'han centrat en l'àmbit de la historiografia literària a Catalunya en les primeres dècades dels anys vint, especialment en les aportacions de Lluís Nicolau d'Olwer. El resum de la seva tesi doctoral es publicà amb el títol *Lluís Nicolau d'Olwer, medievalista (1904–1938)* (Barcelona, PAM, 2009). Des de 2005 exerceix la docència com a professora de llengua i literatura catalanes a l'INS Isaac Albéniz, de Badalona. Ha participat en diversos projectes interdisciplinaris, que giren entorn de la llengua i la literatura com a instruments de comunicació, comprensió i creació (Escoles en Xarxa, Viquilletra). Actualment, i des de l'any 2011, col·labora en el projecte Directori Literari de Ponent de la Càtedra Màrius Torres.

ARNAU VIVES

És graduat en filologia catalana per la Universitat de Barcelona (2015), amb Premi Extraordinari de Grau. El 2016 va cursar el màster interuniversitari d'Estudis Avançats de Llengua i Literatura Catalanes (UB–UAB). Estudia l'obra poètica i dietarística de Marià Manent, sobre la qual ha donat a conèixer recerca en *Els Marges* (núm. 112, 2017) i en aquesta publicació. Actualment és doctorand (FPU 2016) al Departament de Filologia Catalana i Lingüística General de la Universitat de Barcelona, amb un projecte de tesi dedicat a la relació entre literatura i amància en l'obra de Ramon Llull. Des de finals de 2015 és secretari de la revista *Llengua & Literatura*, de la Societat Catalana de Llengua i Literatura, adscrita a la Secció Filològica de l'IEC. Ha col·laborat en publicacions acadèmiques i ha participat en diversos projectes editorials.